

”Jag är inte ensam, det finns andra som jag”

Unga hbtqi-personers utbildning

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civillsamhällsfrågor

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2022
Uppdragsansvarig: Ulrika Westerlund
Webb: www.mucf.se

Foto:
s. 1 Rodnae productions/Pexels

***“Jag är inte ensam,
det finns andra som jag”***

Unga hbtqi-personers utbildning

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning	7
Uppdragets genomförande	7
2. Kunskap om unga hbtqi-personers utbildning	8
Trygga miljöer efterfrågas	8
Främjande, skyddande och riskfaktorer för unga hbtqi-personers levnadsvillkor	10
Regelverk och normer är styrande, men mer krävs för effekt	10
Hbtqi-perspektiv och sex och samlevnad i undervisningen efterfrågas	13
Diskriminering och trakasserier är vanligt förekommande	14
Många olika företeelser påverkar skolgången	15
3. Unga hbtqi-personers utbildning i siffror	17
Ingen skillnad vad gäller utbildningsval	17
Unga hbtqi-personer mindre nöjda med sin skolsituation och sin utbildning	18
Utsatthet i skolan	21
4. Unga hbtqi-personers berättelser om sin utbildning	27
Diskriminering, kränkningar och trakasserier förekommer i skolan	27
Osynliggörande och brist på kunskap om hbtqi-frågor	36
Skolans system leder till särskild utsatthet för ickebinära och binära transpersoner	44
Sammanfattning av rapporten	47
Sammanfattning av resultat från enkäter gällande unga hbtqi-personers utbildning	47
Sammanfattning av intervjuer och berättelser gällande unga hbtqi-personers utbildning	48
Lagstiftning som påverkar unga hbtqi-personers förutsättningar till utbildning	48
Referenser	51

Sammanfattning

- En relativt stor andel unga hbtq-personer uppger att de inte alltid känner sig trygga i skolan. Flera resultat pekar också på att unga hbtq-personer är mer utsatta än unga heterocispersoner för olika typer av kränkningar, till exempel mobbning och utfrysning i skolan. Det gäller kränkningar från såväl andra elever som lärare eller andra vuxna i skolan. Vissa grupper bland unga hbtq-personer ser ut att vara särskilt utsatta. Det gäller i synnerhet unga hbtq-personer med funktionsnedsättning.
- Många unga hbtqi-personer har blivit kränkta i skolan på grund av att de är hbtqi-personer. Ciskillar blir oftare utsatta av andra elever jämfört med cistjejer. Det är en större andel unga med intersexvariation och unga icke-binära och binära transpersoner som blir kränkta av lärare eller annan skolpersonal jämfört med andelen bland andra hbtqi-personer.
- Stereotypa eller traditionella könsnormer lever kvar i intervjupersonernas skolor med enstaka undantag. Det innebär att alla hbtqi-personer riskerar att utsättas för trakasserier och kränkningar i skolan. Risker innefattar även andra, till exempel heterociskillar, som bryter mot dessa könsnormer.
- Intervjupersonerna berättar om lärare som är passiva när kränkningar sker, förminska kränkningar eller behandlar hbtqi-personers rättigheter som åsiktsfrågor.
- Intervjupersonerna beskriver brister i undervisningen om hbtqi-frågor. De unga upplever brister i kunskap hos lärare och att skolan agerar passivt eller först när någon tar mod till sig och påtalar brister. Intervjupersonerna vittnar dels om att själva ha tagit initiativ till att få berätta om hbtqi-frågor för sin klass, dels om att lärare bett dem göra det för att de är hbtqi-personer.
- Transpersoner rapporterar om en särskild utsatthet, exempelvis gällande idrottslektioner. Hur ombyte ska ske löses när frågan uppstår och lösningen blir beroende av hur lokalerna är utformade. I vissa fall saknas en acceptabel lösning och då blir idrottslektionerna otillgängliga.

Ungas rätt till en god utbildning är centralt för goda levnadsvillkor och utgör en viktig del i regeringens ungdomspolitiska mål (Skr. 2020/21:105). I detta kapitel beskrivs förutsättningarna för unga hbtqi-personer att utbilda sig. I kapitlet presenteras lagstiftning som rör utbildningsområdet, vad som framkommit i forskning och andra undersökningar samt hur de unga själva upplever sin utbildningssituation.

FN:s konvention om barnets rättigheter

I barnkonventionen finns, utöver konventionens fyra grundprinciper, artikel 28 som specifikt handlar om barnets rätt till utbildning. Artikeln har alla barns lika möjligheter till utbildning som en utgångspunkt och understryker att utbildning ska vara åtkomlig och tillgänglig för alla barn. Artikeln tar också upp behovet av att vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

1. Inledning

Regeringen gav i juli 2020 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att kartlägga och sammanställa kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor (Regeringsbeslut A2020/01666/MRB). Uppdraget att kartlägga unga hbtqi-personers levnadsvillkor är en del i regeringens arbete för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Det är även en del i arbetet med det ungdomspolitiska målet.

Det ungdomspolitiska målet är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Ungas rätt till en god utbildning är centralt för goda levnadsvillkor och utgör en viktig del i regeringens ungdomspolitiska mål (Skr. 2020/21:105). Skolan har en stor betydelse för ungas mående och ska ta hänsyn till elevers olika behov. I barnkonventionens artikel 28 konstateras alla barns lika möjligheter till utbildning som en utgångspunkt och understryker att utbildning ska vara åtkomlig och tillgänglig för alla barn.

Utbildningen har också en viktig roll för att förankra mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar (Skr. 2020/21:105).

Resultaten från uppdraget att kartlägga unga hbtqi-personers levnadsvillkor har redovisats i en bred rapport, *”Jag är inte ensam, det finns andra som jag.” Unga hbtqi-personers levnadsvillkor.*

- hälsa
- utbildning
- arbete, ekonomi och bostad
- fritid och samhällsengagemang
- trygghet och utsatthet
- utsatthet för omvändelseförsök.

Denna rapport presenterar de resultat som särskilt rör unga hbtqi-personers utbildning och skolgång.

Uppdragets genomförande

Under arbetet med rapporten har MUCF använt sig av flera olika källor och metoder. Befintlig kunskap har inhämtats från vetenskapliga artiklar och rapporter och annat underlag från civilsamhällesorganisationer och myndigheter.

Ny kunskap har tagits fram genom enkäter, intervjuer, berättelser och i samverkan och dialog med andra aktörer. De enkätundersökningar som har utgjort underlag för rapporten är:

- Den nationella ungdomsenkäten som genomfördes av MUCF 2021
- Den nationella folkhälsoenkäten som genomfördes av Folkhälsomyndigheten 2020
- En enkätundersökning riktad till hbtqi-personer inom EU som genomfördes av FRA (EU:s byrå för lika rättigheter) 2019
- En enkätundersökning som riktade sig till personer med tillstånd som påverkar könsutvecklingen som genomfördes av MUCF 2021

Den nationella ungdomsenkäten och nationella folkhälsoenkäten bygger på slumpmässiga urval, och är därför generaliserbara. Undersökningarna riktade till hbtqi-personer respektive unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen är inte slumpmässiga urval, och kan därför inte generaliseras till hela gruppen. Där det är möjligt redovisar MUCF resultaten uppdelat på kön. En detaljerad metodbeskrivning finns att läsa i rapporten *"Jag är inte ensam, det finns andra som jag" Unga hbtqi-personers levnadsvillkor*.

Den kvalitativa analysen bygger i huvudsak på intervjuer med unga och berättelser som unga har skickat anonymt till MUCF genom en hemsida.

158 unga personer anmälde intresse att delta i intervjustudien. MUCF gjorde ett urval av intervjupersoner för att berättelserna skulle representera personer med olika kön, sexuell läggning, funktionsvariation, ålder och födelse-land samt unga boende i stora städer, i mindre städer och på landsbygd. Totalt deltog 52 personer i intervjustudien, varav några deltog i gruppintervjuer och andra deltog i individuella intervjuer. Utöver intervjuerna har 67 unga skickat in anonyma berättelser om sina erfarenheter av att vara ung och hbtqi-person i Sverige.

2. Kunskap om unga hbtqi-personers utbildning

Det finns begränsat med forskning kring unga hbtqi-personers erfarenheter av skolan, inklusive högre utbildning (se t.ex. Bränström, 2018). I de flesta kunskapsunderlag MUCF tagit del av har fokus varit på hela gruppen unga hbtqi-personer utan uppdelning i undergrupper. Det finns studier som fokuserat endast på homosexuella, på homo- och bisexuella, på transpersoner eller på intersexpersoner. MUCF har hittat få forskningsstudier som utförts i Sverige, förutom internationella enkätstudier som inkluderat Sverige bland flera andra länder. Rapporter från svenska myndigheter ingår i underlaget. Lite mer än hälften av de inkluderade forskningsstudierna kommer från Europa och lite mindre än hälften kommer från övriga världen.

Forskningen om unga hbtqi-personers erfarenheter av och villkor i skolan, som MUCF tagit del av, fokuserar framför allt på normer i vid bemärkelse, på brister i undervisningen samt på olika former av utsatthet. MUCF har inte hittat mycket forskning om unga hbtqi-personers resiliens, alltså motståndskraft mot svårigheter och förmåga att återhämta sig. Detsamma gäller forskning som studerar ungas egna synpunkter på vad som fungerar bra och mindre bra i skolmiljön och undervisningen och forskning på ungas egna förslag till förbättringar.

Trygga miljöer efterfrågas

Det görs försök på många håll att skapa trygga miljöer för unga hbtqi-personer och det kan göras på olika sätt. MUCF har tidigare undersökt vad som är viktigt för att unga hbtqi-personer ska uppleva trygghet. Resultaten visar att det är viktigt att ha stödjande relationer där de unga blir bekräftade i sin

hbtqi-identitet; att få träffa andra hbtqi-personer i olika åldrar; att få träffa personal med kompetens i hbtqi-frågor; att personal stoppar kränkningar; att personal arbetar för att skolmiljön ska bli mer hbtqi-vänlig och att skolmiljön är förutsägbar (MUCE, 2021d). I en litteraturöversikt redovisar Folkhälsomyndigheten att insatser för att skapa en tryggare miljö i skolan minskar risk för självmordsbenägenhet bland hbtqi-personer. Det kan exempelvis handla om att specifikt inkludera hbtqi-identiteter i skolans handlingsplan mot mobbning och att skapa stödgrupper eller trygga rum (till exempel så kallade gay/straight alliances (GSA)) (Folkhälsomyndigheten, 2017).¹ GSA-grupper är vanliga på skolor i USA och i flera andra länder, men inte i Sverige. Därför är det svårt att översätta resultaten till en svensk skolmiljö, men flera internationella studier har kommit fram till att GSA är positivt ur flera aspekter för unga hbtqi-personer (Poteat m.fl., 2012; Heck m.fl., 2013; McGlashan & Fitzpatrick, 2017).

Trygga miljöer kan också handla om hur skolan kommunicerar. En brittisk-nyzeeländsk-svensk studie kom fram till att information om intersex i skolan kan främja hälsa och egenmakt hos unga intersexpersoner. Information kan bland annat bidra till att förstå sig själv och kan skapa utrymme för samtal som varken medikaliserar eller exotiserar intersexpersoner (Lundberg m.fl., 2021). Vilka normer som tillåts dominera undervisningen påverkar också om skolan upplevs som en trygg miljö eller inte. I en studie gjord i Australien och Nya Zeeland konstaterades att det var lätt att både elever och lärare reproducerade fördomar om intersexvariationer och att alla deltagare i undervisningen som på minsta sätt avvek från normerna riskerade att bli stigmatiserade. Det är, enligt studien, viktigt att personer som står utanför normerna för hur en kropp bör se ut får sina upplevelser bekräftade, representerade och diskuterade, och för vissa kommer det inte endast vara stärkande utan till och med livräddande (Brömdal m.fl., 2017).

Om mobbning och trakasserier är återkommande blir skolan mindre trygg. I tre internationella studier poängteras betydelsen av stödet från familjen respektive personalen, hur stödet påverkar, respektive möjliga bakomliggande orsaker till mobbning. Stödet till unga homo- och bisexuella personer från familj ledde till mindre utsatthet för mobbning i skolan och på framtida arbete på grund av minskad internalisering av exempelvis skam (Sidiropoulou m.fl., 2020). En studie visade att det skulle kunna minska risken för mobbning om personal kan hjälpa unga i skolan att motstå stereotypa kategoriseringar av människor och i stället acceptera mångfald i fråga om kön och sexualitet. Unga heterosexuella kan också påverkas, bland annat av att bli vittne till trakasserier men även för att heteronormer kan leda till att de själva blir utsatta, till exempel om de uppfattas som homosexuella (Trotter, 2009). Trygghet och säkerhet i skolan för unga hbtqi-personer är ofta kopplat till enskilda lärare. Elever som intervjuades i en studie tog upp och diskuterade betydelsen av orättvisa, social orättvisa, heterosexism, heteronormativitet, osynliggörande och exkludering på skolor som möjliga bakomliggande orsaker till mobbning (Roberts, 2020).

¹ Resultaten för dessa studier var inte entydiga så det behövs mer forskning för säkrare resultat, påpekade Folkhälsomyndigheten (Folkhälsomyndigheten, 2017).

Främjande, skyddande och riskfaktorer för unga hbtqi-personers levnadsvillkor

Kunskap om främjande och skyddande faktorer, respektive riskfaktorer, är en förutsättning för att arbeta strategiskt och långsiktigt för att förbättra villkoren för unga hbtqi-personer i utbildningsmiljö. En studie av MUCF (2021a) identifierade ett antal faktorer som främjar unga hbtqi-personers möjlighet att leva ett bra liv. Här redovisas främjande faktorer i ett utbildningsperspektiv². Faktorerna med relevans för utbildning sammanfattas i följande punkter:

- att ha stödjande vänner i skolan och på fritiden, fysiskt och i digitala kanaler
- att känna gemenskap i sociala sammanhang, både allmänna och separatis-tiska, fysiskt och/eller digitalt
- att det finns tydliga strukturer i skolan, framför allt genom hög förutsebarhet där de unga kan känna tillit till att det finns vuxna som ser till att de inte blir utsatta för kränkande bemötande
- att ha lättillgängliga, stödjande och tillitsfulla relationer med vuxna
- att ha tillgång till kunskap och information om hbtq-frågor genom kontakter med och representation av äldre hbtq-personer
- att ha personliga resurser såsom tilltro till den egna förmågan att påverka och förändra den egna situationen, en stabil grundtrygghet och mod att sätta gränser och säga ifrån
- att ha tillgång till många olika coping-strategier för att hantera svåra situationer i vardagen.

Det konstaterades i MUCF:s rapport att det krävs stöd på strukturell nivå för att levnadsvillkoren för unga hbtqi-personer ska förbättras, det går inte att överlåta ansvaret till enskilda individer. Forte har gjort en kunskapssammanställning över unga hbtq-personers hälsa och livsvillkor. I den ingick flera forskningsstudier om unga hbtq-personer som identifierade flera skyddande faktorer, som är kopplade till skolan. Forte sammanfattade resultaten med följande faktorer: att känna samhörighet i skolan, att känna samhörighet med närstående samt att känna trygghet i skolan (Bränström, 2018). Folkhälsomyndigheten har i en rapport om transpersoners hälsa kommit fram till ett antal viktiga riskfaktorer kopplade till skolan. Riskfaktorerna är formulerade med andra ord men speglar i hög grad skyddsfaktorerna för unga hbtq-personer; bristande socialt stöd, negativt bemötande och bristande kunskaper (Folkhälsomyndigheten, 2020b). Det finns med andra ord god kännedom om vilka faktorer som är avgörande för unga hbtqi-personers levnadsvillkor i skolan.

Regelverk och normer är styrande, men mer krävs för effekt

Enligt läroplanerna ska förskolan, grundskolan och gymnasieskolan förmedla och gestalta de värden som samhället gemensamt har bestämt är viktiga för ett fungerande demokratiskt samhälle. I skollagen (SFS 2010:800) och i läroplanerna (SKOLFS 2018:50, SKOLFS 2010:37, SKOLFS 2011:144) finns särskilda skrivningar som talar om att skolans värdegrund ska utgå från

²I kapitlet om fritid redovisas delvis samma faktorer men ur ett fritidsperspektiv.

grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Det kan till exempel handla om formuleringar om sex- och samlevnadsundervisningen och främlingsfientlighet och intolerans. Forte konstaterar att lagarna som ska skydda mot diskriminering i skolan har förbättrats på senare år. Det saknas dock kunskap om vilka effekter diskrimineringslagstiftningen har för hbtq-personers upplevelse av utbildningsmiljön och även om hur lagarna följs (Bränström, 2018). En brittisk studie konstaterar att de brittiska lagarna som ska värna hbtq-personers rättigheter generellt har förbättrats på senare år. Forskaren undersökte hbtq-personers livserfarenheter i ett brett perspektiv och ett av resultaten var att förbättrad lagstiftning inte nödvändigtvis leder till förbättrade upplevelser för hbtq-personer (Formby, 2017).

Att skriva en policy och därigenom göra tydligt i vilken riktning verksamheten ska utvecklas är en åtgärd som kan vidtas på varje skola. En amerikansk studie undersökte sambandet mellan hbtq-policyer på skolor och hbtq-personers erfarenheter och upplevelser av skolklimatet. Antalet policyer som fokuserade på hbtq-frågor på en skola visade sig ha samband med minskad känsla av att vara offer och utsatt för hbtq-relaterad mobbning, och även med högre betyg för transpersoner samt med mindre skolkande bland hbtq-personer. Policyerna var positiva både för den homo- och bisexuella gruppen och för transgruppen och verkade kunna bidra till ett bättre skolklimat för alla elever. Om policyer skrivs ur ett generellt hbtq-perspektiv kan det dock antas att detta i första hand stödjer unga homo- och bisexuella personer. Utifrån att unga transpersoner löper större risk att bli mobbade och trakasserade, ha högre frånvaro och få lägre betyg kan policyer som särskilt riktas mot unga transpersoners erfarenheter och behov krävas för att minska skillnaderna mellan olika elevgruppers förutsättningar (Day m.fl., 2019).

De normer som dominerar på en skola eller i ett samhälle påverkar hur unga hbtq-personers rättigheter kan tillgodoses. Flera internationella studier har undersökt detta inom gymnasieskolan. Gemensamt för studierna var att normerna på de skolorna innebar en negativ inställning till en mångfald av sexuella läggningar och könsidentiteter och en positiv inställning till heterosexualitet och maskulinitet. De undantag från denna inställning som redovisas beror på att enskilda individer eller lokala skolorganisationer har en större medvetenhet om unga hbtq-personers förutsättningar. En isländsk studie beskrev att normerna är djupt rotade i institutionella processer, att skolans kultur behöver uppmärksammas mer och att lärare och beslutsfattare måste bli medvetna om hur deras attityder och sociala position kan påverka skolgången för elever med sexuell läggning eller könsidentitet, som avviker från normen. Personalen kan med stöd av samtliga elever ändra den heteronormativa kulturen på skolor, argumenterar studien (Kjaran & Kristinsdóttir, 2015). En portugisisk studie drog slutsatsen att om mobbning och trakasserier uppstår som följd av ett dåligt skolklimat förnekas inte bara unga hbtq-personer sina mänskliga rättigheter utan skolan misslyckas också med att leva upp till det demokratiska idealet att vara en plats för en mångfald av unga (Santos m.fl., 2018).

En belgisk studie konstaterade att det finns mer negativa attityder till den homo- och bisexuella gruppen på tekniska och yrkesförberedande gymnasieprogram än på studieförberedande program. Det fanns en koppling till en traditionell syn på könsnormer och religion, men det var inte tillräckligt för att förklara

skillnaderna i attityder mellan de olika studieprogrammen. Unga homo- och bisexuella var dock inte mer utsatta på de tekniska och yrkesförberedande programmen, attityderna omsattes inte i motsvarande grad i handling (Aerts, 2014). En internationell litteraturstudie om transpersoner kom fram till att det var vanligt med makroaggression³ vad gäller hur administrativa rutiner fungerar, hur läroplaner är skrivna och hur skolans arkitektur är utformad, och mikroaggression⁴ genom att unga transpersoner möts av cisnormativa förväntningar och tilltal från såväl andra unga som personal, samt även öppna aggressioner i form av både glåpord och fysiskt våld. Sammantaget gör det gymnasieskolan till en både outhärdlig och farlig plats för många unga transpersoner (McBride, 2021).

Positiva och negativa attityder till hbtqi-personer bland andra elever kan existera parallellt, och det påverkar unga hbtqi-personers förutsättningar att utnyttja sina medborgerliga rättigheter. En studie som genomfördes i fyra europeiska länder, Belgien, Estland, Italien och Nederländerna, visade att majoriteten av de deltagande gymnasieeleverna hade positiva attityder till hbtqi-personer men att det samtidigt fanns många stereotypa föreställningar. Studien identifierade att det behövs mer forskning i Europa kring hur religiös och kulturell bakgrund påverkar attityder till hbtqi-personer och studien menade att det i USA är konstaterat att konservativa religiösa värderingar har ett samband med negativa attityder till hbtqi-personer (Passani & Debicki, 2016).

Hur attityder på en skola påverkar icke-heterosexuella har även undersökts i en australiensisk studie som drog slutsatsen att skolans inarbetade rutiner och arbetsätt gör att homofobi och heterosexism kan blomstra och framställa heterosexualitet som den dominerande och enda godkända sexuella läggningen. Trots att det verkar finnas en bredare social tolerans för icke-heterosexualitet och att det finns antidiskrimineringslagar argumenteras i studien för att skolsystemet styrs av homofobiska fördomar som yttrar sig genom att homosexuellas villkor och rättigheter förbigås med tystnad, utelämnande och antaganden kring vilka villkor icke-heterosexuella elever ställs inför. Så länge utbildningsinstitutioner inte erkänner, analyserar och adresserar de ojämlika maktförhållanden som förstärks av synsättet ”det heterosexuella vi och det homosexuella de” och så länge icke-heterosexuellas identiteter och relationer inte inkluderas i skolans vardag, i form av riktlinjer, pedagogik och praktik, kommer enligt studien dessa fortsätta att bli betraktade som ”de andra” (Ferfolja, 2007).

Även intersexpersoner påverkas av dominerande normer. Diskrimineringsombudsmannen har sammanställt kunskap om livsvillkoren för personer med intersexvariation ur ett diskrimineringsperspektiv. Den utsatthet som personer med intersexvariation kan möta i skolan är kopplad till att intersexpersoner kan utmana tvåkönsnormen och till konkreta aktiviteter som klädombyte, dusch och gruppindelning efter kön. Okunskap och osäkerhet hos personal riskerar att leda till oavsiktlig kränkning eller diskriminering. Det finns dock begränsad kunskap om unga intersexpersoners levnadsvillkor i Sverige (DO, 2022a).

³ Makroaggression innebär strukturell diskriminering, både materiellt och symboliskt, för att utesluta vissa identiteter och/eller erfarenheter från institutionell verksamhet (McBride, 2021).

⁴ Mikroaggression är ett yttrande eller en handling som subtilt och ofta omedvetet eller utan avsikt uttrycker en fördomsfull attityd mot någon som ingår i en marginaliserad grupp (Merriam-Webster dictionary, 2022-03-28).

Även om lagar och regelverk är i huvudsak stödjande för unga hbtqi-personer är det uppenbart att normer behöver diskuteras och utmanas för att levnadsvillkoren ska förbättras och regelverken implementeras i praktiken. Studierna i avsnittet ger exempel på att attityder och normer kan variera på olika nivåer i samhället. Det kan se ut på ett sätt i den nationella lagstiftningen, på ett annat eller likartat sätt i den lokala skolans regelverk och processer och på individnivå bland elever och personal kan det finnas både positiva och negativa attityder. Attityder och normer kan variera både mellan olika nivåer i samhället och inom samma nivå. Det ger en komplex bild av arbetet med att påverka normer och attityder för att förbättra unga hbtqi-personers levnadsvillkor.

Hbtqi-perspektiv och sex och samlevnad i undervisningen efterfrågas

Undervisning om hbtqi generellt, och i sex- och samlevnadsundervisningen specifikt, bedrivs på olika sätt i olika skolor i olika länder, och ämnet har studerats från olika perspektiv. I Sverige har Barnombudsmannen undersökt unga transpersoners, och barn och unga med intersexvariationers, erfarenheter av skolan. BO:s rapport bygger på erfarenheter från över 200 barn och unga som tillhör någon av eller båda de undersökta grupperna. Bland annat fick de svara på ställning till olika påståenden om skolan, däribland ”Hbtqi lyfts i undervisningen”. En knapp femtedel, 18 procent, höll i någon utsträckning med om att deras lärare lyft frågor som rör hbtqi i undervisningen. Drygt hälften, 53 procent, svarade att de inte håller med eller verkligen inte håller med om påståendet (BO, 2021).

Sex- och samlevnadsundervisningen tas upp i flera internationella forskningsstudier. Resultaten visar att relevant undervisning om hbtq-frågor saknas och efterfrågas och att det finns många önskemål om en utveckling av undervisningen. En brittisk studie visade att när skolans sex- och samlevnadsundervisning inte upplevs som tillräcklig vänder sig unga till nätet, vänner och hbtq-organisationer och att det därför är viktigt att kunna erbjuda samtal om relationer, samtycke och gränser inom ramen för socialt ungdomsarbete som ett komplement (Formby & Donovan, 2020). En annan brittisk studie drog slutsatsen att en pedagogik som har goda intentioner men förmedlar en endimensionell syn på sexualitet kan upplevas som skadlig medan om sexualitet betraktas som en aspekt av kultur och identitet, som socialt skapad, kan det upplevas mer positivt. Det skulle kunna stödja en positiv utveckling i skolan om lärare får utbildning som utgår från att människor har rätt till sin egen sexualitet (Ellis & High, 2004).

Ytterligare en brittisk studie konstaterade att det är viktigt att i undervisningen inte framställa unga hbtq-personer som offer och drog slutsatsen att synen på unga hbtq-personer måste nyanseras (Formby, 2017). En kanadensisk studie konstaterade att unga får missvisande och motsägelsefull information om sexualitet från flera källor vilket får negativa konsekvenser som förvirring, missuppfattningar, vånda och sexuell sårbarhet. I studien dras slutsatsen att det behövs en allsidig sexualundervisning och att unga bör nås av information om sexualitet, ha tillgång till vårdmottagningar och trygga platser för olika grupper samt ha tillgång till en öppen dialog och stödjande vägledning i alla sociala sammanhang där de befinner sig (Narushima m.fl., 2020). Studierna visar att unga

efterfrågar sex- och samlevnadsundervisning och att de letar upp information, bra eller dålig, på egen hand om de inte är nöjda. Det behövs mer forskning om svensk undervisning.

Diskriminering och trakasserier är vanligt förekommande

Forskningen ger en i det närmaste samstämmig bild av att unga som bryter mot hetero- och cisnormen blir utsatta på olika sätt i och i anslutning till sin skolmiljö. Det framgår att unga hbtq-personer oftare än andra utsätts för mobbning i skolan och att mobbning i sin tur har kopplats till en ökad risk för skolk, sämre skolresultat och lägre sannolikhet för att studera vidare på universitetet (Bränström, 2018). Skolverket har låtit göra en kunskapssammanställning över situationen för unga hbtq-personer i skolan. Analysen visade att det finns en större risk för unga hbtq-personer att utsättas för mobbning och kränkningar, de blir oftare utsatta för våld och det finns brister i arbetet med lika rättigheter och möjligheter både på enskilda skolenheter och på systemnivå (Skolverket, 2019). Det är ett begränsat antal unga som har homofobiska attityder, men det finns en utbredd och dominerande maskulin norm som drabbar många, till exempel även heterosexuella killar om de uppfattas bete sig feminint (Skolverket, 2009).⁵ I en enkätundersökning till unga transpersoner framkom att 91 procent av de 201 medverkande unga transpersonerna rapporterade att de någon gång upplevt kränkningar i skolan. Fler än hälften uppfattade att utsattheten för kränkningar berodde på deras könsidentitet och/eller könsuttryck (BO, 2022).

Ungas egna erfarenheter av utsatthet och diskriminering i skolan har undersökts i en omfattande rapport utförd av EU:s byrå för grundläggande rättigheter, European Union Agency for Fundamental Rights, FRA, med data från enkätsvar från närmare 140 000 hbtqi-personer i olika åldrar från 30 länder. FRA genomförde enkätundersökningen första gången 2012, och sedan igen 2019. Ett av resultaten som presenterades i den senaste rapporten var att andelen unga hbtqi-personer, i åldern 18–24 år, som dolt att de är hbtqi-personer i skolan minskade från 47 procent 2012 till 41 procent 2019. Ett annat resultat var att andelen personer som hade upplevt att någon alltid eller ofta stöttat, försvarat eller skyddat dem och deras rättigheter när de gått i skolan eller läst på universitet var 48 procent för åldern 15–17 år, 33 procent för 18–24 år, 13 procent för 25–39 år och 7 procent för dem som var 40 år eller äldre. En annan fråga som undersöktes var hur skolor tagit och tar upp hbtqi-frågor. I den äldsta gruppen, 40 år och äldre, svarade över 80 procent att det inte tagits upp alls när de gick i skolan medan andelen som angav detta svarsalternativ sjönk till 47 procent i åldern 15–17 år. I rapporten dras slutsatsen att de två sista resultaten ovan kan, från två olika perspektiv, indikera en viss förbättring av situationen för hbtqi-personer mellan olika generationer. I undersökningen ställdes också frågan om erfarenhet av diskriminering under det senaste året och

⁵Den här undersökningen som Skolverket publicerade 2009 har blivit refererad till i en kedja. En intern rapport av Skolverket 2021 refererade till MUCF:s rapport från 2015 som refererade till DO:s rapport från 2014 som refererade till den ursprungliga rapporten från Skolverket från 2009. I den här föreliggande rapporten presenterar MUCF nya resultat som bekräftar Skolverkets ursprungliga undersökning.

19 procent svarade att de hade upplevt det från personal i skola/universitet, i egenskap av antingen elev/student eller förälder (EU:s byrå för grundläggande rättigheter, 2020)⁶.

En annan EU-studie syftade till att ge en överblick över transpersoners situation i EU. I studien beskrev en stor del av de 1 015 transpersonerna som bidrog med sina erfarenheter att skolan var en obekvämt plats att vara på, som var förknippad med rädsla och ångest. Deltagarna beskrev hur de undvek att berätta om sin könsidentitet av rädsla för mobbning och uteblivet stöd. Många av deltagarna hade i sin skolmiljö upplevt diskriminering, fördomar eller trakasserier baserade på sin könsidentitet. Deltagarnas vittnesmål pekar på att det saknas en standardisering av antidiskriminerings- och antimobbningspolicyer, undervisningsmaterial och läroplaner. På grund av bristande stöd från både föräldrar och skola berättade vissa deltagare att de hoppat av skolan. De positiva erfarenheter som deltagarna också vittnade om handlade om enskilda lärare och elever som var stöttande, och exempel på institutionella system som upplevdes som stöttande (Europeiska kommissionen, 2020).

Även intersexpersoners situation har undersökts i en paneuropeisk rapport från civilsamhällesorganisationerna ILGA Europe⁷ och OII⁸ som konstaterar att det finns en utbredd diskriminering inom hela utbildningsområdet. Utöver det strukturella osynliggörandet i läroplaner vittnar intersexpersoner om att de redan vid inskrivningen på en skola möter problem eftersom de avviker från normen, och om mobbning i form av nedsättande språkbruk och såväl fysiskt som psykologiskt våld. Mobbningen leder till att elever hoppar av skolan och till negativ påverkan på den psykiska hälsan. Eventuella behandlingar eller operationer i tidig barndom leder ofta till behov av uppföljande behandlingar och långvariga sjukhusvistelser förvärrar en redan svår situation för individen. Det visar sig att allt motstånd, all diskriminering och negativ behandling intersexpersoner utsätts för under skoltiden leder till svårigheter att upprätthålla nivån på sina betyg, det vill säga att många underpresterar i skolan. De som klarar sig bra och kan läsa vidare på högskolenivå gör det trots alla svårigheter (Ghattas, 2019).

Många olika företeelser påverkar skolgången

I det här avsnittet redovisas studier med skilda inriktningar. Först studier från skolmiljö om tillgänglighet till omklädningsrum, dusch, idrottslektioner samt språkbruk och sedan en studie om intersektionellt perspektiv (autism och hbtqi) och två om stigmatisering av hbtqi-personer på nationell nivå. Företeelser som alla påverkar villkoren för unga hbtqi-personers skolgång, på olika sätt.

Den fysiska miljön i skolan har stor betydelse för unga transpersoner. En norsk studie undersökte unga transpersoners tillgång till könsuppdelade utrymmen. I studien konstaterades att redan gällande lagstiftning i Norge innebär att

⁶ Enkäten som utfördes av European Union Agency for Fundamental Rights, FRA, hette EU LGBTI Survey II, 2019, och var en uppföljning av EU LGBT survey, 2012. MUCF har också tagit del av alla de svenska enkätsvaren från 2019 och redovisar dessa separat i flera kapitel i denna rapport.

⁷ ILGA Europe är en paraplyorganisation som verkar för rättigheter för hbtqi-personer i Europa.

⁸ OII Europe (Organisation Intersex International Europe) är en paraplyorganisation för europeiska intersexorganisationer.

skolor måste erbjuda likvärdiga ombytes- och duschmöjligheter för alla elever, även de som är transpersoner, annars diskrimineras dessa. Det framkom också att det finns olika sätt att göra detta och att det finns lösningar som skulle gynna alla elever som önskar avskildhet vid dusch och omklädning samt att lösning bör väljas i dialog med berörda elever (Sörlie, 2020).

En amerikansk studie, som använde begreppet hbtq+, undersökte hbtq+-gruppens erfarenheter av idrottsmiljön. Studien visar att unga hbtq+-personer upplever diskriminering inom ramen för idrottslektioner, från andra elever och från personal som inte reagerar. Eleverna undviker därför idrottslektioner och omklädningsrum på grund av att de känner sig otrygga (Greenspan m.fl., 2019).

Språket som används i olika sammanhang är inte neutralt utan speglar rådande normer. MUCF har tagit del av två studier på detta tema, en nederländsk och en australiensisk. Trots att det finns en stor acceptans av homosexualitet i den vuxna befolkningen är homofobiskt språkbruk vanligt på gymnasiet i Nederländerna och språkbruket påverkar hur unga hbtq-personer i skolan mår (Kronemann m.fl., 2019). Resultatet från den australiensiska studien visade att det kan vara till hjälp för unga transpersoner att lärare och skolläda utbildas i lämpligt och stödjande beteende och språkbruk. Data i studien visar att lämpligt språk från skolans personal kan stödja transstudenters trygghet och utbildningsresultat (Jones m.fl., 2016).

När en person ingår i fler än en minoritetsgrupp innebär det att utmaningarna som personen upplever förstärks. Att analysera erfarenheterna från personer med tillhörighet till flera minoritetsgrupper kan göras med ett intersektionellt perspektiv. En amerikansk studie undersökte unga autistiska personers erfarenheter av sin skolgång och jämförde dem som bara är autistiska med dem som både har autism och är hbtq-personer. Resultaten visade att majoriteten i gruppen med endast autismspektrumtillstånd i högre grad svarade att skolpersonal, familj och andra elever påverkade dem positivt medan unga hbtq-personer inom autismgruppen i högre grad svarade att de blev negativt påverkade (Bottema-Beutel, 2019).

Dominerande normer i ett land kan leda till stigmatisering av hbtqi-personer. I en studie med underlag från 28 europeiska länder⁹ undersöktes om dessa samhällsnormer har ett samband med sexuella minoriteters erfarenheter av diskriminering under skoltiden och som vuxna samt med tillfredsställelse med livet. En stor andel homo- och bisexuella personer hade upplevt mobbning i skolan i såväl hög- som lågstigmaländer i Europa. I högstigmaländer ökar sannolikheten för att bli mobbad i skolan om du är öppen med din sexuella läggning. Mobbning i skolan verkar även ha ett samband med lägre livstillfredsställelse som vuxen. Denna studie är en av de första indikationerna på att stigmatisering på nationell nivå har ett samband med sexuella minoriteters välmående som vuxna, inte bara genom samtida utan även genom historisk diskriminering (van der Star m.fl., 2021).

Med data från samma undersökning som ovan beskrivs i en annan vetenskaplig artikel transpersoners påverkan av stigmatisering på nationell nivå.

⁹Data i denna studie kommer från den första enkätundersökningen till hbtq-personer som utfördes av EU:s byrå för grundläggande rättigheter. Datainsamlingen påbörjades 2012 och en huvudrapport publicerades 2014. Data från den uppföljande enkäten som utfördes 2019 av samma aktör har refererats till ovan.

Resultatet sammanfattas med att det finns ett samband mellan stigmatisering på nationell nivå och sämre livstillfredsställelse för transpersoner i Europa. Stigmatiseringen, som sker genom diskriminerande lagstiftning, styrdokument och befolkningens attityder, påverkar hur många transpersoner som vågar vara öppna med sin identitet. Studien identifierade att skillnaderna i livstillfredsställelse för transpersoner i olika länder i sin tur i huvudsak kan förklaras med hur pass öppna personerna är som transpersoner. Resultaten visar den starka påverkan en strukturell form av stigma kan spela för transpersoners liv och välbefinnande (Bränström & Pachankis, 2021). De olika företeelserna som påverkar unga hbtqi-personers skolgång och även livet därefter visar på den mångfald av faktorer som påverkar arbetet med att säkerställa unga hbtqi-personers rättigheter till goda levnadsvillkor.

3. Unga hbtqi-personers utbildning i siffror

I detta kapitel redovisas de resultat från MUCF:s nationella ungdomsenkät och från EU:s byrå för grundläggande rättigheter EU LGBTI Survey II, som handlar om unga hbtqi-personers utbildningssituation. I kapitlet redovisas även resultat från MUCF:s enkät till unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen.

Ingen skillnad vad gäller utbildningsval

När det handlar om utbildning är det intressant att titta på i vilken utsträckning unga hbtq-personer klarar sig genom olika nivåer i utbildningssystemet och i vilken utsträckning gruppen gör andra val än unga heterocispersoner. Den utsatthet som unga hbtq-personer, enligt flera forskningsrapporter, möter inom skolan skulle kunna göra det svårare att klara skolgången med godkända betyg och därmed stänga ute fler från vidare studier. Kulturer och normer skulle också kunna påverka vilka utbildningsval unga gör. Resultat från ungdomsenkäten 2021 visar dock inte på några betydande skillnader mellan unga hbtq-personer och unga heterocispersoner vad gäller andelen som uppger att de gått ut grundskolan, gått ut gymnasiet eller studerar vid universitet/högskola. Det är heller inte någon skillnad vad gäller andelen som studerar praktiska respektive teoretiska inriktningar på gymnasiet.¹⁰ Inom hbtq-gruppen finns inga skillnader utifrån kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Däremot finns det andra skillnader.

¹⁰ För unga hbtq-personer gäller att 99 procent har gått ut grundskolan (unga 17–25 år), 30 procent av dem som läser på gymnasiet studerar praktisk inriktning, 99 procent har gått ut gymnasiet (unga 19–25 år) och 34 procent läser vid högskola eller universitet (unga 19–25 år).

Bland unga i åldern 17–25 år är det en något lägre andel av hbtq-personer med funktionsnedsättning (97 procent) som gått ut grundskolan i jämförelse med unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning (100 procent).

Vad gäller unga som läser en praktisk inriktning på gymnasiet är andelen

- högre bland unga hbtq-personer med funktionsnedsättning (47 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning (26 procent)
- högre bland unga hbtq-personer vars föräldrar saknar eftergymnasial utbildning (53 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer vars föräldrar har eftergymnasial utbildning (22 procent)
- högre bland unga hbtq-personer med utländsk bakgrund (44 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer med svensk bakgrund (27 procent).

Andelen unga som gått ut gymnasiet är något lägre bland unga hbtq-personer som bor i en landsbygdskommun (96 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer som ej bor i en landsbygdskommun (100 procent).

Vad gäller unga, 19–25 år, som studerar vid universitet eller högskola är andelen

- högre bland unga hbtq-personer som inte har en funktionsnedsättning (40 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer som har en funktionsnedsättning (22 procent)
- högre bland unga hbtq-personer vars föräldrar har eftergymnasial utbildning (41 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer vars föräldrar inte har eftergymnasial utbildning (24 procent)
- högre bland unga hbtq-personer som inte bor i en landsbygdskommun (11 procent) i jämförelse med unga hbtq-personer som bor i en landsbygdskommun (37 procent).

Unga hbtq-personer mindre nöjda med sin skolsituation och sin utbildning

Resultaten från ungdomsenkäten visar att unga hbtq-personer som för närvarande studerar är mindre nöjda med sin skolsituation jämfört med unga heterocispersoner som studerar. Bland unga hbtq-personer som studerar uppger 58 procent att de är ganska eller mycket nöjda med sin nuvarande skolsituation medan motsvarande andel bland unga heterocispersoner är 70 procent. Det finns inte några statistiskt säkerställda skillnader inom hbtq-gruppen.¹¹

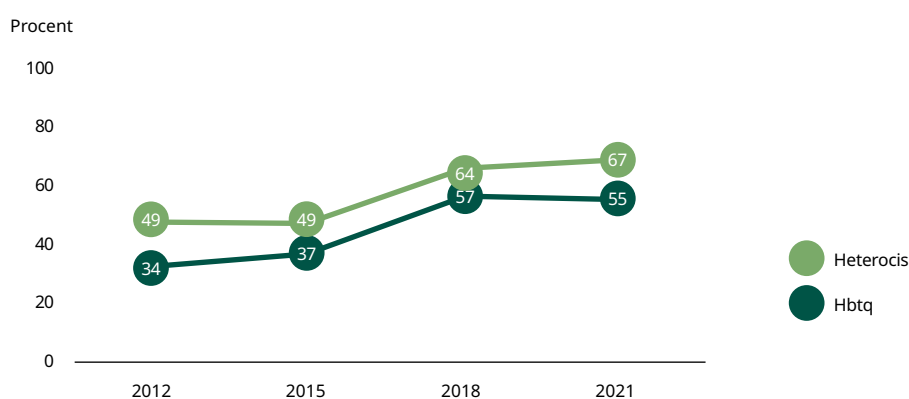
Unga hbtq-personer svarar också att de är mindre nöjda med sin utbildning i stort, vilket kan inkludera både nuvarande skolsituation och tidigare genomförd utbildning eller brist på densamma. Bland unga hbtq-personer är 55 procent ganska eller mycket nöjda medan 67 procent bland unga heterocispersoner svarar motsvarande.

¹¹ En delförklaring till detta kan vara att frågan endast omfattar unga som för närvarande studerar (och därmed utesluter till exempel unga som arbetar, är sjukskrivna eller är arbetslösa). Det gör att urvalet blir mindre på denna fråga jämfört med andra frågor som omfattar alla unga oavsett sysselsättning. Ett mindre urval gör det svårare att dra statistiskt säkerställda slutsatser.

Inom hbtq-gruppen finns följande skillnader:

- Unga hbtq-personer med funktionsnedsättning är i lägre utsträckning (36 procent) ganska eller mycket nöjda med sin utbildning i jämförelse med unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning (62 procent).
- Unga hbtq-personer vars föräldrar saknar eftergymnasial utbildning är i lägre utsträckning (44 procent) ganska eller mycket nöjda med sin utbildning i jämförelse med unga hbtq-personer vars föräldrar har eftergymnasial utbildning (60 procent).

Som framgår av Figur 3.1 var unga hbtq-personer mer nöjda med sin utbildning 2018 och 2021 än 2012 och 2015, vilket även gäller unga heterocispersoner.

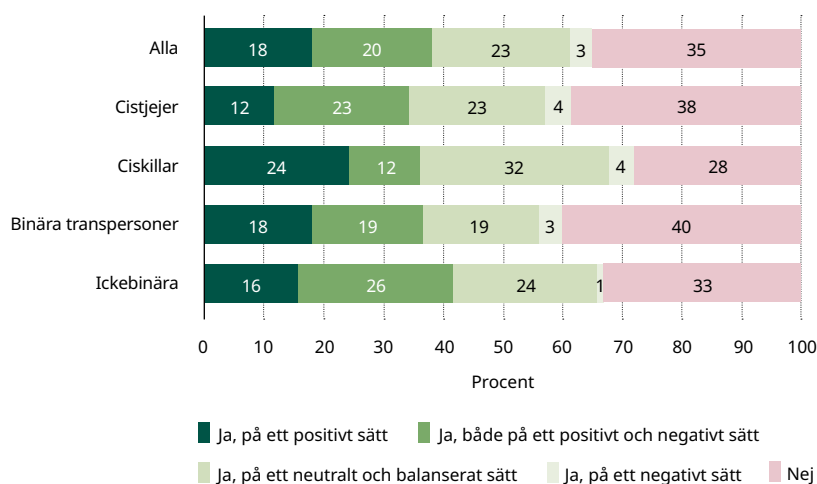

Figur 3.1. Andel unga som är nöjda med sin utbildning, jämförelse mellan unga hbtq-personer och unga heterocis-personer, 16-25 år, 2012-2021. Procent

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten 2012, 2015, 2018 och 2021.

En tredjedel bland unga hbtqi-personer uppger att skolan inte lyft hbtqi-frågor

Som framgår av Figur 3.2 uppger en majoritet av respondenterna att deras skola har berört hbtqi-frågor. En tredjedel uppger däremot att skolan inte berört hbtqi-frågor. Det är få som upplever att skolan enbart adresserat frågorna på ett negativt sätt, men var femte person uppger att skolan berört frågorna både positivt och negativt. Ciskillar skiljer sig mot övriga genom att de i större utsträckning har positiva och neutrala erfarenheter.

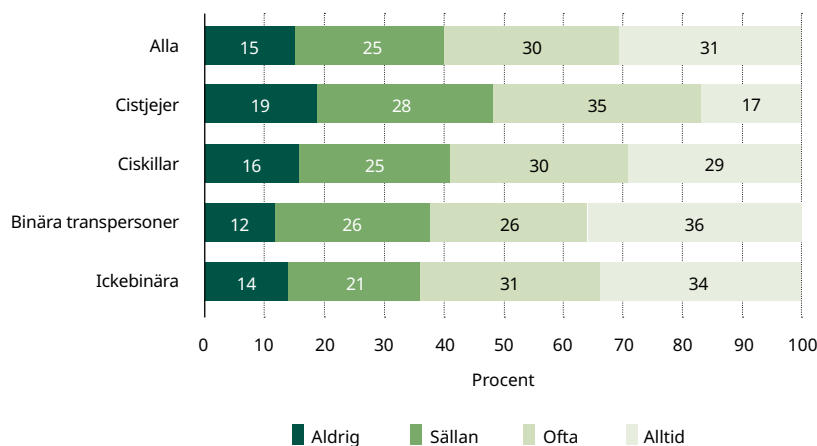

Figur 3.2. Andel bland unga hbtqi-personer som svarar att deras skola berört HBTQI-frågor, efter kön, könsidentitet och könsuttryck, 15–29 år, Sverige, 2019. Procent.

Källa: EU:s byrå för grundläggande rättigheter, LGBTI Survey II. 2019.

De flesta har dolt att de är hbtqi-personer i skolan

Som framgår av Figur 3.3 har en betydande majoritet av de svarande unga hbtqi-personerna gömt eller undanhållit sin könsidentitet och/eller sexuella läggning under skoltiden. Cistjejer har gjort detta i lägre utsträckning än unga med andra könsidentiteter.

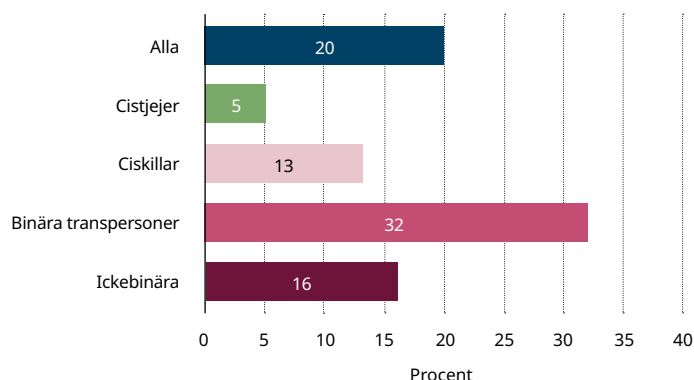

Figur 3.3. Andel bland unga hbtqi-personer som svarar att de alltid, ofta, sällan eller aldrig dolt sin hbtqi-identitet för människor man mött i skolan, efter kön, könsidentitet och könsuttryck, 15–29 år, Sverige, 2019. Procent.

Källa: EU:s byrå för grundläggande rättigheter, LGBTI Survey II. 2019.

Binära transpersoner har oftare övervägt att lämna eller byta skola

Var femte ung hbtqi-person har svarat att de övervägt att lämna eller byta skola på grund av att de är hbtqi-personer. Som framgår av Figur 3.4 skiljer sig andelen unga som övervägt lämna eller byta skola på grund av att de är hbtqi-personer mellan olika grupper. Den största skillnaden föreligger mellan gruppen cistjejer av vilka endast 5 procent alltid överväger detta samt binära transpersoner för vilka motsvarande andel är 32 procent.

Figur 3.4. Andel bland unga hbtqi-personer som svarat att de övervägt lämna eller byta skola på grund av den de är, efter kön, könsidentitet och könsuttryck, 15–29 år, Sverige, 2019. Procent.

Källa: EU:s byrå för grundläggande rättigheter, LGBTI Survey II. 2019.

Utsatthet i skolan

En delförklaring till att unga hbtqi-personer är mindre nöjda med sin utbildning, i jämförelse med unga heterocispersoner, är sannolikt att de upplever en större utsatthet. I ungdomsenkäten ställs frågor om utsatthet för olika typer av kränkningar och känslan av trygghet i skolan. Resultaten visar i flera fall att utsattheten för unga hbtqi-personer är större än för unga heterocispersoner.

Unga hbtqi-personer är mindre trygga i skolan

Bland unga hbtqi-personer som studerar svarar 58 procent att de alltid känner sig trygga i skolan. Det är en lägre andel än bland unga heterocispersoner som studerar (72 procent). Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader inom hbtqi-gruppen.^{12 13}

¹² En delförklaring till detta kan vara att frågan endast omfattar unga som för närvarande studerar (och därmed utesluter till exempel unga som arbetar, är sjukskrivna eller är arbetslösa). Det gör att urvalet blir mindre på denna fråga jämfört med andra frågor som omfattar alla unga oavsett sysselsättning. Ett mindre urval gör det svårare att dra statistiskt säkerställda slutsatser.

¹³ Frågan är ställd på följande sätt: "Känner du dig trygg på följande ställe [t.ex. i hemmet]?" Med fyra svarsalternativ: "Ja, alltid", "Ja, oftast", "Nej" och "Inte aktuellt".

Vanligare med mobbning mot unga hbtq-personer

Bland unga hbtq-personer som studerar svarar 10 procent att de har blivit utsatta för mobbning i skolan under de senaste sex månaderna. Det är högre än motsvarande andel bland unga heterocispersoner (6 procent). Vissa grupper av unga hbtq-personer är mer utsatta för mobbning i skolan än andra. Det gäller dels unga hbtq-personer med funktionsnedsättning. Bland dem har 17 procent blivit utsatta för mobbning i skolan under de senaste sex månaderna, medan motsvarande andel bland unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning är 8 procent.

Även unga hbtq-personer som bor i en landsbygdskommun är mer utsatta för mobbning i skolan. Bland unga hbtq-personer som bor i en landsbygdskommun har 18 procent blivit utsatta för mobbning i skolan under de senaste sex månaderna. Bland unga hbtq-personer som inte bor i en landsbygdskommun är det jämförelsevis mindre vanligt (9 procent).

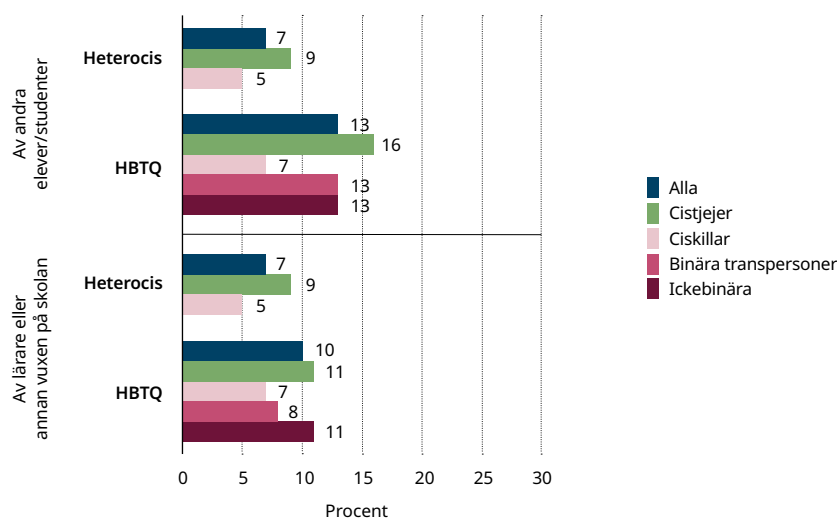
Unga hbtq-personer utsätts oftare för kränkningar

I den nationella ungdomsenkäten ställs frågan om huruvida man under de senaste sex månaderna upplevt att man blivit orättvist behandlad på ett sätt så att man känt sig kränkt. Unga får även svara på av vem eller vilka man har känt sig orättvist behandlad. När det handlar om kränkningar från andra elever/studenter visar Figur 3.5 att det är 13 procent bland unga hbtq-personer som studerar som utsatts för detta. Motsvarande andel bland unga heterocispersoner är 7 procent. Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader inom hbtq-gruppen.¹⁴

Bland unga hbtq-personer som studerar har 10 procent blivit utsatta för orättvis behandling på ett sätt så att de känt sig kränkta av lärare eller annan vuxen i skolan under de senaste sex månaderna. Det är en högre andel än bland unga heterocispersoner, där motsvarande andel är 7 procent.

Unga hbtq-personer med funktionsnedsättning svarar i högre utsträckning (17 procent) än unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning (8 procent) att man har blivit orättvist behandlad av lärare eller annan vuxen i skolan.

¹⁴ En delförklaring till detta kan vara att frågan endast omfattar unga som för närvarande studerar (och därmed utesluter t.ex. unga som arbetar, är sjukskrivna eller är arbetslösa). Det gör att urvalet blir mindre på denna fråga jämfört med andra frågor som omfattar alla unga oavsett sysselsättning. Ett mindre urval gör det svårare att dra statistiskt säkerställda slutsatser.

Figur 3.5. Andel som under de senaste sex månaderna utsatts för kränkningar av andra elever respektive lärare eller annan vuxen på skolan, bland unga som studerar, efter kön, könsidentitet, könsuttryck och sexuell läggning, 2021. Procent.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten 2021.

Ovanligt med hot, men unga hbtq-personer utsätts oftare

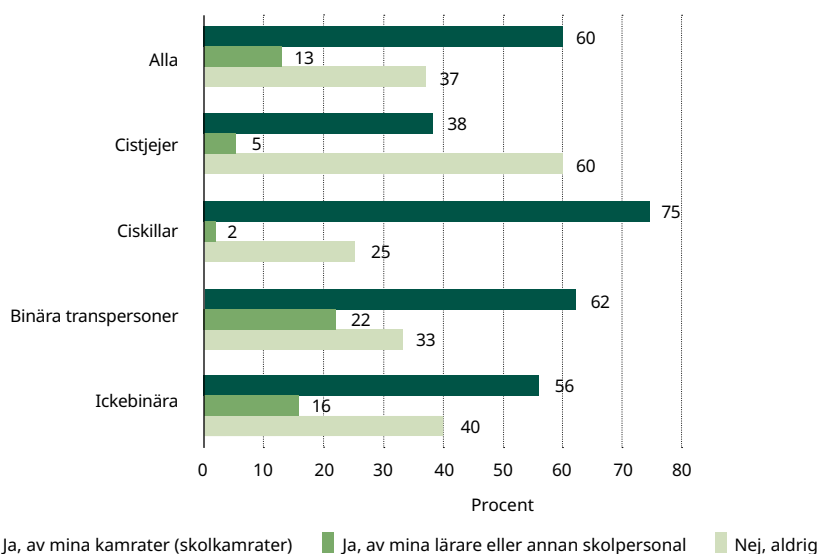
Bland unga hbtq-personer som studerar har 2 procent blivit utsatta för hot i skolan under de senaste sex månaderna. Det är fler än motsvarande andel bland unga heterocispersoner (1 procent).

Vissa grupper av unga hbtq-personer är mer utsatta än andra. Mest utsatta är unga hbtq-personer med funktionsnedsättning. Bland dessa har 6 procent blivit utsatta för hot i skolan medan motsvarande andel bland unga hbtq-personer utan funktionsnedsättning är 1 procent.

Även unga hbtq-personer med utländsk bakgrund blir oftare utsatta. Bland dem har 4 procent blivit utsatta medan motsvarande andel bland unga hbtq-personer med svensk bakgrund är 1 procent.

Många unga hbtqi-personer har blivit kränkta eller förlöjligade på grund av sin hbtqi-identitet i skolan

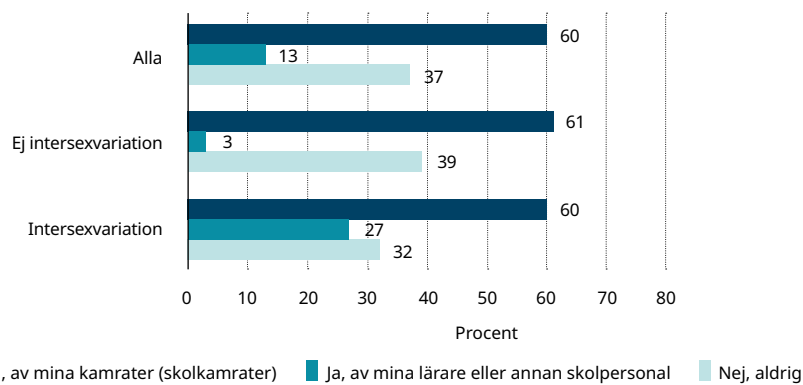
Även EU LGBTI Survey II har undersäkt utsatthet i skolan. Som framgår av Figur 3.6 varierar andelen unga hbtqi-personer som vid något tillfälle blivit förlöjligade, retade eller kränkta på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet, sitt könsuttryck eller könsskarakteristika. I genomsnitt har knappt 75 procent unga hbtqi-personer blivit utsatta för detta, antingen av skolkamrater eller lärare/skolpersonal. Det är nästan dubbelt så vanligt bland ciskillar jämfört med cistjejer. Ickebinära och binära transpersoner och har i mycket större utsträckning än cispersoner blivit utsatta av lärare eller annan skolpersonal.

Figur 3.6. Andel bland unga hbtqi-personer som svarar att de blivit förlöjligade, retade, kränkta eller hotade av sina skolkamrater eller lärare, efter kön, könsidentitet och könsuttryck, 15–29 år, Sverige. 2019.

Källa: EU:s byrå för grundläggande rättigheter, EU LGBTI Survey II. 2019.

Som framgår av Figur 3.7 skiljer sig andelen unga som vid något tillfälle blivit förlöjligade, retade, kränkta eller hotade av lärare eller skolpersonal baserat på om de har intersexvariation eller inte. Det är nio gånger så vanligt för unga med intersexvariation att ha utsatts av lärare/skolpersonal än unga utan intersexvariation.

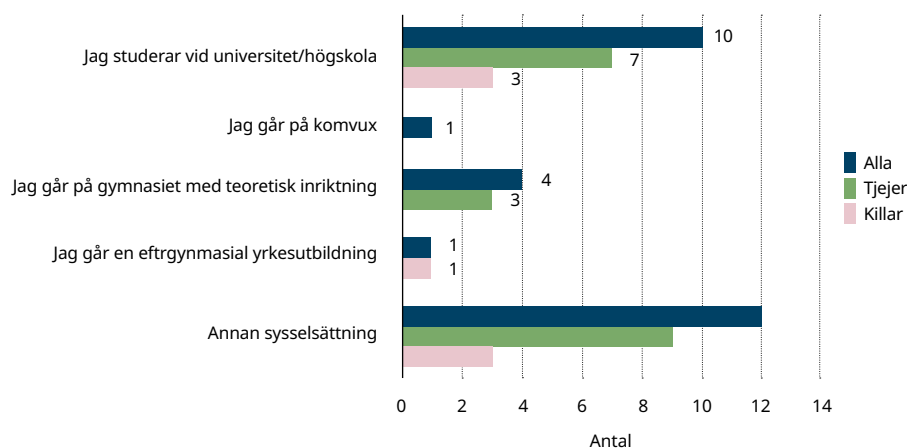

Figur 3.7. Andel bland unga hbtqi-personer som svarar att de blivit förlöjligade, retade, kränkta eller hotade av sina skolkamrater eller lärare, efter könsskärakteristika, 15–29 år, Sverige. 2019.

Källa: EU:s byrå för grundläggande rättigheter, EU LGBTI Survey II. 2019.

Utbildning och skolgång för unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen

I detta avsnitt presenteras de resultat som rör utbildning och skola från den enkät som skickats till personer med tillstånd som påverkar könsutvecklingen¹⁵. Som beskrevs i rapportens inledande kapitel är antalet svarande 28 personer, varav 19 tjejer och 7 killar. Två personer hade annat kön. Utöver att enkäten besvarades av ett lågt antal personer skickades den inte till ett slumpmässigt urval. Det går därför inte att generalisera svaren till gruppen som helhet.

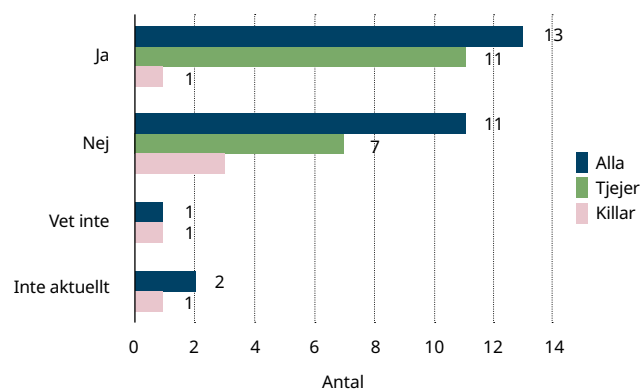
Figur 3.8. Svarande unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingens sysselsättning, efter kön. Antal.

Kommentar: Några svarande har annat kön än kille eller tjej, eller var osäkra.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Enkät till unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen 2021.

Bland de som svarat på enkäten till personer med tillstånd som påverkar könsutvecklingen var universitets- eller högskolestudier den vanligaste sysselsättningen. Det var även några som gick på gymnasiet, en person som går en yrkesutbildning och en person som studerar på komvux.

¹⁵ MUCF använde begreppet ”tillstånd som påverkar könsutvecklingen” istället för intersexperson, eftersom inte alla inom målgruppen identifierar sig med begreppet intersexperson.

Figur 3.9. Svarande unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen om tillståndet påverkat skolgången, efter kön. Antal.

Kommentar: Några svarande har annat kön än kille eller tjej, eller var osäkra.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Enkät till unga med tillstånd som påverkar könsutvecklingen 2021.

I enkäten fick de svara på en fråga om deras skolgång hade påverkats av deras tillstånd. Det är ungefär lika många som uppger att skolgången påverkats av deras tillstånd som inte upplever att tillståndet påverkat skolgången. En person vet inte och två uppger att det inte är aktuellt.

Flera beskriver i fritextsvar att deras tillstånd påverkat skolgången och deras utbildning på olika sätt. En tjej i 30-årsåldern skriver till exempel att tillståndet, genom psykisk ohälsa, lett till avbrutna universitetsstudier. En kille i 25-årsåldern beskriver att känslan av att var annorlunda hade stor påverkan på skolgången.

När jag gick i skolan så hade jag väldigt dåligt självförtroende på grund av kroppscomplex och att jag kände mig annorlunda så jag blev väldigt osäker vilket ledde till att jag blev utfrysad av alla mina vänner i tre år.

Omvänt beskriver en annan kille i 25-årsåldern att skolgången inte påverkats särskilt mycket eftersom tillståndet är ”ganska ’osynligt’”.

4. Unga hbtqi-personers berättelser om sin utbildning

I detta avsnitt presenterar vi en analys av unga hbtqi-personers erfarenheter från olika utbildningsmiljöer. I de intervjuer MUCF gjort med unga hbtqi-personer berättar dessa om miljöer präglade av hetero- och cisnormativitet som skapar utsatthet och utmaningar för unga hbtqi-personer. Avsnittet inleds med en beskrivning av ungas erfarenheter av diskriminering, kränkningar och trakasserier i skolmiljöer. Därefter beskriver vi ungas upplevelser av osynliggörande och bristande kunskap hos skolpersonal. Avsnittet därefter beskriver hur dels könsuppdelade sammanhang och miljöer, dels tekniska och administrativa system, kan skapa svårigheter för ickebinära och binära transpersoner.

Diskriminering, kränkningar och trakasserier förekommer i skolan

Kränkningar som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna är vanliga i skolmiljö. Andra elever trakasserar eller mobbar unga hbtqi-personer. Det förekommer även att lärare diskriminerar elever på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (se även Europeiska kommissionen, 2020; Bränström, 2018; EU:s byrå för grundläggande rättigheter, 2020). Det framkommer i intervjuerna att unga utsätts för hbtqi-negativa kränkningar både i grundskolan, på gymnasiet och på universitet och högskola. Exempel på sådana kränkningar är mikroaggressioner som blickar, utfrysning och kommentarer. Mer allvarlig fysisk och materiell utsatthet, som fysiskt våld, sexuella övergrepp, stöld och skadegörelse, verkar vara mindre vanliga, men förekommer.

Bland intervjupersonerna är det enbart i undantagsfall som grundskolan beskrivits som öppen och inkluderande för hbtqi-personer. De flesta beskriver att deras upplevelse av grundskolan, i synnerhet högstadiet, är negativ. Medan det finns flera som inte upplevt direkta kränkningar gentemot dem själva, har de flesta upplevt att det finns negativa attityder gentemot hbtqi-personer i skolmiljön. Det kan exempelvis vara skällsord kopplade till sexuell läggning eller att personer bryter mot könsnormer. Flera beskriver också att de själva eller någon hbtqi-person i deras närhet utsatts för verbala, och ibland fysiska, kränkningar. Flera beskriver att skolan och lärarna inte vet hur de ska prata om hbtqi-frågor eller inte agerat eller markerat mot kränkningar. Det finns däremot flera som har en mer positiv upplevelse av gymnasieskolan och beskriver en frånvaro av negativa attityder och medvetna kränkningar där. De unga tror att den positiva upplevelsen beror på den utbildningsinriktning de har valt. Andra intervjupersoner beskriver på motsvarande sätt att de tror att deras utsatthet på gymnasiet beror på den utbildningsinriktning de har valt. Några av intervjupersonerna beskriver också att kränkningar har fått konsekvenser för deras förutsättningar att genomföra sin utbildning.

En skolmiljö präglad av homo- och transfobi

I de ungas berättelser återkommer erfarenheter av en skolmiljö där andra elever återkommande ger uttryck för negativa åsikter om hbtqi-personer. Flera berättar att det är vanligt att begrepp för sexuell läggning används som skällsord. En tjej berättar exempelvis i en skriven berättelse om sina upplevelser från grundskolan:

”

På mellan- och högstadiet var det en del homofobi och transfobi då bög och gay användes som skällsord. En tjej sa bland annat att hon aldrig skulle våga byta om tillsammans med en lesbisk person och att om transpersoner kan identifiera sig som ett annat kön än det de fötts i kan hon väl lika gärna identifiera sig som en broccoli.

Tjej, cisperson, osäker på sin sexuella läggning, 18 år

En ickebinär person förklarar att även om de kränkande uttrycken inte riktade sig mot någon särskild person så reflekterade de negativa attityder gentemot hbtqi-personer.

”

Däremot var det mycket att man skrek saker i korridorerna, och bara: "Ja, jävla bög", eller, så här. Inte riktat till någon, men ändå att det fanns sådana attityder. Typ att de ... någon sa någonting om homosexuella på lektionerna, så var det folk som skulle göra kräkljud, och så där, och hålla på.

Ickebinär, transperson, bisexuell, 19 år

I en skriven berättelse berättar en 13-årig tjej om liknande upplevelser av sin nuvarande skolmiljö.

”

Ordet "bög" används ofta som en dålig sak och är något som inte alls är accepterat. Jag är lesbisk, och om jag skulle komma ut skulle det ses som att jag är mentalt sjuk. [...] Min klass är väldigt homofo-bisk, och ofta hör jag "jävla bög" eller "din bög" som sägs till alla, och används som en förolämpning.

Tjej, lesbisk, 13 år

Flera unga uttrycker det som framgår av citatet ovan, att de negativa attityder som andra elever uttrycker mot hbtqi-personer avskräcker dem själva från att vara öppna med sin sexuella läggning.

Även skadegörelse eller andra former av angrepp på hbtqi-symboler förekommer i intervjupersonernas berättelser. En person berättar exempelvis att när skolan satte upp posters om en pridedfestival blev de snabbt nedrivna eller nedklottrade. Även om det materiella våldet i dessa fall inte riktar sig mot specifika personer kan det ses som ett angrepp på hbtqi-personer som grupp och det påverkar individer i skolan som är hbtqi-personer.

Skadegörelse mot hbtqi-symboler förmedlar på samma sätt som skällsord en negativ attityd till hbtqi-personer. I exemplen ovan är det framför allt "bög" som används som en svordom. Det framstår närmast som normaliserat att elever, framför allt killar, använder ett fördomsfullt språk för att uttrycka frustration eller att något är dåligt (se även Greenspan m.fl., 2019).

Även då materiella och verbala kränkningar inte är riktade mot en enskild person får de konsekvenser för hbtqi-elevs skolmiljö. Bland annat leder negativa attityder hos andra elever, och ibland även hos skolpersonal, till att unga väljer att inte vara öppna med sin hbtqi-identitet i skolan av oro för vad som skulle kunna hända.

Vidare kan fördomar och negativa föreställningar om en marginaliserad grupp göra det svårt att utforska sin sexualitet, sin könsidentitet och sitt könsuttryck. Det finns en risk att personer som själva tillhör en sådan grupp accepterar andras negativa föreställningar som helt eller delvis sanna. Upprepade kränkningar skapar minoritetsstress och riskerar att leda till att unga hbtqi-personer internaliserar hbtqi-negativitet.

Traditionella könsnormer starka i skolan

I skolans uppdrag ingår sedan slutet av 1960-talet att motverka traditionella könsnormer, vilket står inskrivet i läroplanen (Skolverket, 2019). Flera av de unga som MUCF intervjuat berättar dock om stereotypa normer för kön i skolans värld, tydliga föreställningar om hur man ska vara och bete sig som tjej respektive kille.

Den som bryter mot traditionella könsroller kan uppfattas av omgivningen som att hen också bryter mot heteronormen. Killar som uppfattas som feminina tycks vara utsatta för hbtqi-negativitet i högre grad än tjejer som uppfattas som maskulina (se även Skolverket, 2009; Trotter, 2009). Transtjejer och ickebinära som tilldelats manligt kön vid födseln och som först lever sitt liv som unga killar kan utsättas, liksom ciskillar. Följande citat ger exempel på hur utsatthet i grundskolan kan se ut. En person som är osäker på sin könsidentitet men som tilldelades manligt kön vid födseln beskriver att det fanns könade förväntningar som påverkade skolgången.

Låg- och mellanstadiet var väl ... då visste jag ju inte ens själv att jag var gay, men jag stack ut ändå. [...] för att man umgicks bara med tjejer mest så fick man ju utstå en hel del på grund av det, och hade ... jag tyckte aldrig om sport och så där, så man stack ut på det sättet i stället.

Osäker på sin könsidentitet, homosexuell, 23 år

En kille beskriver erfarenheter av kränkningar på grund av att killen inte passade in i könsnormerna.

Ja, högstadiet var ju inte bra. Alltså, det var ju mycket glåpord och fula ord och sådant man fick höra, och var man lite feminin, då fick man höra att man var en jävla bög och allt det där klassiska.

Kille, cisperson, homosexuell, 24 år

I intervjuerna framkommer att även heterosexuella personer kan utsättas för hbtqi-negativitet på grund av hur de betar sig och uttrycker sig, vilket illustreras i följande citat.

Jag har en kompis, han är straight, men han har blivit mobbad för att vara gay sedan mellanstadiet för att folk tycker att han presenterar sig feminint, så då måste han ju vara gay.

Tjej, cisperson, bisexuell, 15 år

Flera berättar om mobbning och kränkningar

Många unga berättar att de även utsatts för mer riktade kränkningar. En del berättar om enskilda händelser, andra om upprepad mobbning under skoltiden. I berättelserna återkommer historier om skällsord och förlöjliganden. Flera unga berättar att de återkommande utsatts för blickar och att andra elever viskat om dem under skoltiden. Flera har också varit med om verbala trakasserier och att andra elever följt efter och skrikit åt dem. Följande citat belyser några av dessa erfarenheter. En bisexuell person beskriver i en anonym berättelse om upprepade verbala påhopp från andra elever och att det påverkar förutsättningarna för lärande.

De har följt efter min kompis och skrikit massa nedvärderande ord efter hon kom ut. De har pratat negativt om mig, kallar mig skällsord, följer efter mig i korridorerna, medvetet försöker irritera så att jag ska slå dem och hamna i slagsmål, tycker inte att jag är lika mycket värd som dem. Listan fortsätter. Det är mycket svårare att lära sig när någon sitter och petar på ens bänk och säger "bi, bi, bi, bi hahah..."

Osäker på sin könsidentitet, bisexuell, 14 år

I en annan anonym berättelse skriver en person om utfrysning och mobbning från andra elever i skolan.

Jag blev inte mobbad fysiskt – det var helt enkelt för äckligt att ens råka ta på mig. Den mobbingen jag upplevde var mer som ett aktivt ignorerande. Det blev ett skämt bland de som var populära att de skulle dela på sig, nästan pressa sig mot väggarna och flämta dramatiskt när jag gick förbi, så att de inte skulle "bli smittade" av vad det än var som jag hade. Det spred sig relativt snabbt och de sista åren betedde sig en majoritet av eleverna så när jag gick runt i skolan.

Hbtq-person, osäker på sin identitet, 23 år

Bland de intervjuade finns en person som berättade om skadegörelse med grund i homonegativitet. Personen berättar om en händelse under skoltiden när någon ristade in ordet ”bög” på personens skolskåp.

Några intervjupersoner berättar om direkta och indirekta kränkningar i högre utbildning. I en flerårig konstnärlig utbildning trakasserade medstudenterande en intervjuperson i en utsträckning som gjorde att personen inte kunde fullfölja utbildningen på vanligt sätt. Personen hade en god relation till själva utbildningsplatsen och var mycket nöjd med sina lärare. Lärarna agerade dock inte för att stoppa kränkningarna. Personen behövde själv komma på lösningar på en utbildningssituation där personen var tvungen att samarbeta med medstudenterande som utsatte personen för homo- och transfobi för att kunna genomföra utbildningen.

I en del fall har hbtqi-negativitet i en klass eller skola gjort att en person ändrat sin påbörjade studieinriktning. En person berättar att hon påbörjade ett tekniskt gymnasieprogram men bytte till ett samhällsvetenskapligt/beteendevetenskapligt program efter ett par månader eftersom sexistiska, rasistiska och hbtqi-fientliga kommentarer från andra elever gjorde att hon mådde dåligt.

Det förekommer att lärare uttrycker sig på sätt som elever uppfattar visar på egna negativa åsikter om hbtqi-personers rättigheter. Några intervjupersoner berättar att också skolpersonal själva aktivt kränker enskilda elever. De ger exempel på både homo- och transnegativa kränkningar från lärare. En ickebinär person berättar att lärare fällt homofoba kommentarer om sina elever.

Jag har också haft en, eller två lärare som har varit, alltså rent ut, homofobiska. Ja, kanske inte jättegrova grejer. Men så här, ändå ... [skrattar] att när två killar stod och kramades i korridoren, så var det en lärare som bara: ”Men ska ni börja hålla på med sådant där nu?” Man bara: ”Mm, fräscht”.

Ickebinär, transperson, 19 år

En kvinna berättar om en lärare som märkbart reagerade och kommenterade på hennes kläder.

Eller det var en lärare som fnissade till åt mig någon gång när jag hade börjat klä mig i kvinnokläder, jag tror jag hade en klänning på mig. Och han liksom fnissade till, och frågade lite: ”Ja, vad händer här?” liksom. Och jag sa bara: ”Det är bara mina kläder.” Och han kanske fångade upp sig själv lite, och bara: ”Ja, okej”, och insåg att han kanske inte borde kommentera på det, eller fnissa åt sina elever. Men det var ändå fullt märkbart att det var liksom, det var bara lustigt för honom.

Kvinna, transperson, 19 år

Några har utsatts för våld eller hot om våld

Allvarligare former av utsatthet förekommer också i berättelserna. Några av intervjupersonerna har varit med om eller bevittnat såväl hot om våld som fysiskt våld. Tidigare i kapitlet har beskrivits hur intervjupersoner upplevt materiellt våld på personliga utrymmen som skolskåp, vilket kan signalera hot mot enskilda personer och mot hbtqi-personer som grupp. I det här avsnittet beskrivs först direkta hot om våld som inte riktas mot någon enskild, utan mot hbtqi-personer som grupp eller grupper av hbtqi-personer, och därefter exempel på hot mot enskild person.

Ett exempel på ett mer generellt formulerat hot ges av en intervjuperson som berättar om en annan elev som var ”öppet neonazist” och gick runt på skolan och pratade om att han skulle misshandla alla på skolan som var hbtq-personer. Även andra lyfter erfarenheter av att elever pratat om att döda hbtq-personer.

En av dessa är en person som deltagit i SFI-undervisning (kommunal vuxenutbildning i svenska) där det förekom dödshot mot hbtqi-personer/homosexuella.

Men till exempel när jag studerade SFI i [en mindre stad] fick vi en undersökning från kommunen. De sa typ: ”Vad skulle du tycka om att ha hbt ... typ homosexuella som grannar?” Och då typ var det några i SFI:n som helt enkelt sa att ”Då måste vi döda dem”.

Hbtq-person, 33 år

Intervjupersonerna berättade även om fysiskt våld. En ung person som skickat in en skriven berättelse berättar om långvariga kränkningar under högstadietiden, bland annat innefattande fysiskt våld. Några av dem som kränkte personen förstörde också vid ett tillfälle en av personens ägodelar.

[En ny person i klassen] fick reda på min sexualitet, och hade fräckheten en dag att slå mig och säga jävla böggjävvel. Ingen lärare var i klassrummet och inga andra elever verkade bry sig. Nästa dag sa han ”Jag hatar alla bögar och hoppas att de dör” sedan sa han att han ville att jag skulle dö. [...] Varje dag hörde jag samma ord från [personen], ”böggjävvel”, ”hoppas att du dör”, ”din pappa kommer mörda dig ifall han får reda på det”, ”jag kommer berätta till din pappa”

Kille, homosexuell, cirka 16 år

En 15-årig intervjuperson berättar att andra elever kastat ägg när hon bar prideflaggan i skolan. Samma person berättar även om en kompis som utsatts för upprepade kränkningar:

Jag har en kompis som har pronomen hen, så hen har fått jätte, jättemycket skit för det. [...] alltså, jag tror det var en lektion som hen fick gå ut ur klassrummet för att hen inte kunde vara kvar för att det var så här så många personer som kastade sudd och pennor och liknande på hen, så att hen kunde bara inte vara kvar. Sedan [är det] flera lärare som inte har respekterat pronomen, jättemånga som så här ... extremt mycket fler så här, typ: "Det är onaturligt, det finns inte, du borde inte finnas." Vissa dödshot eller typ uppmaningar till självmord och liknande. Och det är liksom ... lärarna har ju reagerat på det, men nu är det samtidigt så att det har hänt så pass ofta att det blir inte en så himla stor grej, utan det är liksom så här, typ: "Ja, är det du igen?" Nästan.

Tjej, cisperson, bisexuell, 15 år

Personen beskriver att det var få lärare som reagerade när någon blev utsatt för verbala kränkningar, men när det i intervjupersonens fall övergick i fysiskt våld visade lärarna sitt stöd, bland annat genom att själva bära prideflagga.

På en och samma skola kan det alltså förekomma att en hel lärarkår visar sin solidaritet när en elev blir utsatt för fysiskt våld vid ett tillfälle, och att verbala kränkningar, fysiskt våld, dödshot och uppmaningar till självmord normaliseras då lärare inte agerar. I fallet med eleverna som kastade saker i klassrummet tror intervjupersonen att lärare eller rektor kan ha ringt hem till eleverna, men att skolan inte vidtog några andra åtgärder. Inte heller i fråga om hoten har skolan tagit det vidare, berättar personen.

Skolan normaliserar utsatthet

I de ungas berättelser framgår att skolpersonal och skolledning ofta inte agerar när elever utsätts för kränkningar. Flera menar att lärare inte reagerat på homofobiska eller transfobiska uttalanden eller kränkningar mot enskilda elever. En 16-åring som bevittnat när en annan person utsatts för fysiskt våld berättar att skolledningen inte vidtog några åtgärder alls, vare sig för de utsatta eleverna eller för eleven som var förövare. Detta trots att personen i fråga gått till rektorn och fått beskedet att skolledningen tar situationen på stort allvar.

Genom sin passivitet normaliserar skolpersonalen hbtqi-negativitet och kränkningar i skolan. De ungas berättelser visar också att skolpersonal ibland förminskar eller förvanskar kränkningar genom att säga att det som hänt inte är så allvarligt, eller att man "måste lära sig ta ett skämt". Denna typ av attityd speglas i följande citat.

Det är tyvärr rätt stor skillnad beroende på vilken lärare det är. Jag tror jag har fyra lärare, eller har haft fyra lärare det här året, varav jag skulle säga kanske två av dem har reagerat när det har hänt, och två inte. Och att det till och med har varit så att jag ... [skrattar] en sådan händelse har skett, jag har räckt upp handen, och bara: "Hej, kära lärare, det här hände precis. Jag såg att du hörde det, varför sa du inte ifrån?" Varpå den personen sa att det liksom inte, det var inget allvarligt, och att man måste lära sig ta ett skämt, typ. Så, mm. Jag tycker det är en lite förlegad attityd.

Hbq-person, cisperson, 16 år

Skolpersonal tillåter alltså, både passivt genom att de inte ingriper när de får kännedom om kränkningar och aktivt genom att förminska det som skett, att kränkningar som inte riktar sig mot någon specifik person får fortgå. Det är en del av en normalisering av kränkningar. I de ungas berättelser blir det tydligt att skolpersonals agerande ibland också öppnar för kränkningar. Flera intervjupersoner berättar om hur lärare gjort hbtqi-frågor till ett inslag i undervisningen och behandlat dem som om de vore åsiktsfrågor. Det har i flera fall öppnat för kränkningar. Så här berättar en intervjuperson om ett tillfälle då den grupp personen tillhör gjordes till föremål för debatt och diskussion i skolan.

Det var bara nu senast så hade jag svenska på sommarskolan och då var första uppgiften att skriva en argumenterande text om man var för, eller emot att ordet hen skulle introduceras i svenskan. Så det var ju ganska klumpigt, tyckte jag, och de liksom bara frågade runt i klassen: "Ja, vad tycker ni om det här pronomenet?" Och så satt jag där, och jag hade ju inte kommit ut till den klassen [...] och det var ju ett extremt obekvämt och ett onödigt diskussionsämne, tyckte jag.

Ickebinär, transperson, 19 år

En annan person berättar om en händelse där elever tilläts föra en "debatt om att transpersoner var psykiskt sjuka" i skolans auditorium. Personen kände sig själv tvingad att ge sig in i debatten och komma ut som transperson inför hela sin årskurs. Trots att skolan försatte intervjupersonen i en utsatt position blev det denna gång en positiv upplevelse eftersom responsen blev positiv och många gav beröm.

Skolornas värdegrundsarbete ska inkludera att främja likabehandling och motverka diskriminering och kränkande behandling (SKOLFS 2018:50; SKOLFS 2010:37; SKOLFS 2011:144; SFS 2015:218). När skolor inte tar sitt ansvar att förebygga och hindra kränkningar mot hbtqi-elever riskerar det att få negativa konsekvenser för ungas skolgång, med möjliga följder som psykisk och fysisk ohälsa, frånvaro och sämre betyg (se även Bränström, 2018; Ghattas, 2019).

Intervjupersonerna beskriver i berättelserna att de har förväntningar på att skolorna och personalen borde kunna vara mer aktiva för att hindra kränkningar. Flera beskriver att det finns policydokument och handlingsplaner men att dessa inte följs eller får genomslag i verksamheten. I flera intervjuer blir det också tydligt att skolpersonalens passivitet leder till att ansvaret för att förändra sin situation flyttas till de elever som utsätts för kränkningar. Flera personer för resonemang kring hur de själva borde agera och det egna ansvaret för sin situation. En intervjuperson säger ”jag förstår också att jag kanske delvis borde ha behövt gå till en lärare och säga att det här var jobbigt”. Flera har gjort ett aktivt val att inte berätta för lärare när de blir utsatta för kränkningar. Så här säger en transperson i en fokusgrupp om varför personen valde att inte ta upp sin utsatta situation med skolan.

Eller det finns ju absolut en social press att inte förstöra det roliga, lite grann. För jag var ju fortfarande vän med många av de här ... mest för att det var en rätt liten klass, vi var typ sju personer, så jag kunde inte riktigt undvika personerna heller. Och då kändes det som att om jag gick och pratade med en lärare om det, och de sedan tog upp det med de eleverna så hade de ju vetat att jag hade gjort det, och då hade det funnits ... då hade det känts ... det hade känts jobbigt för mig att vara den som förstör för alla, på något sätt. Och nu i efterhand kan jag absolut ... jag tror att jag respekterar mig själv mer nu i efterhand, för att kunna säga att det där var ... att jag borde ha stått upp för mig själv mer, men det är svårt i den ... när man väl är i den sociala kretsen, att verkligen våga göra någonting. Jag tror det, jag hade velat det, att lärare själva kan snappa upp grejer, för det borde inte alltid vara elevers ansvar att stå upp för sig själva om de har en väldigt pressad miljö.

Kvinna, transperson, 19 år

I citatet framgår att en anledning till att det kan vara svårt att säga ifrån när man är utsatt är att det kan påverka sociala relationer negativt. Detta lyfts även av andra unga, bland annat en person som studerar i högre utbildning:

Hos oss har de [skolan] inte gjort särskilt mycket när saker händer, men oftast är det också så att folk inte riktigt rapporterar det. Lärare har varit bra med namn och pronomen, och sådant. Men när det gäller till exempel studenter, då är det oftast så här att, jo, men vill jag verkligen gå till professorn och säga att: ”Jo, den här personen håller på att felköna mig hela tiden”? För man vill heller inte ha konflikter sedan. Jag har långvariga grupprojekt, så det är inte särskilt bra när det finns sådana konflikter senare.

Kille, transperson, 21 år

Dessa berättelser visar att unga hbtqi-personer som utsätts för kränkningar i sin utbildningsmiljö ibland ställs inför svåra avvägningar. För att kränkningarna ska upphöra krävs att de själva klagar på sin situation, samtidigt riskerar det att skapa konflikter med de utpekade. Mot denna bakgrund är det flera intervjuade som efterlyser mer lyhördhet från lärare och annan skolpersonal, så att ansvaret för att uppmärksamma kränkningar inte hamnar på den utsatta.

Utsatthet varierar i olika miljöer

I de ungas berättelser framkommer att utsattheten för hbtqi-personer upplevs variera mellan olika utbildningsmiljöer. Flera intervjupersoner pratar om att ålder gör skillnad för attityder och därmed för nivå av utsatthet i skolan. Att vara öppen i högstadiet upplevs av intervjupersonerna generellt som svårare än att vara det i gymnasiet. Några uttrycker att alla mognar och tar mer ansvar när de går på gymnasiet, och att de blir mer accepterande. Några belyser också ett särskilt behov av förebyggande insatser i grundskolan för att öka acceptansen för hbtqi-personer genom exempelvis att ge information om hbtqi och normkritik.

Det är tydligt att intervjupersoner uppfattar att det finns skillnader i nivå av acceptans för hbtqi-personer beroende på om man går i skolan i en stor stad eller i en mindre stad/på en mindre ort. Det syns både genom att intervjuade uttrycker att de tror att det funnits en mer accepterande inställning hos omgivningen eftersom de bott i en större stad, och genom att intervjuade från mindre städer uttrycker motsatsen. Intervjuerna visar även att olika gymnasieprogram upplevs vara mer eller mindre utsatta. Flera intervjupersoner upplever estetiska och samhällsvetenskapliga gymnasieprogram som hbtqi-vänliga. Flera pratar även om att de ser skillnader, eller antar att det finns skillnader, mellan yrkesförberedande och studieförberedande program, där antas vara svårare att vara hbtqi-person på yrkesförberedande program. Forskning finns som visar på skillnader i attityder, men inte skillnader i utsatthet (Aerts, 2014). Men unga kan känna oro för att bli mer utsatta om de väljer ett visst program. Det kan påverka ens gymnasieval och få konsekvenser för fortsatta studier och yrkesliv.

Osynliggörande och brist på kunskap om hbtqi-frågor

I en rad berättelser framkommer att unga upplever att informationen om hbtqi-frågor varit bristfällig under deras skolgång. Flera uttrycker också att det finns ett behov av mer kunskap hos skolpersonal.

Hbtqi-perspektiv i undervisningen efterfrågas

Många av de personer som myndigheten intervjuat berättar att den information de fått i skolan om hbtqi varit bristfällig eller saknats helt (se även BO, 2021; Formby & Donovan, 2020). Några av intervjupersonerna minns inte att lärare över huvud taget tagit upp hbtqi-frågor i undervisningen och kan bara anta att de ändå måste ha gjort det. De som minns att ämnet tagits upp berättar att det skett vid något enstaka tillfälle och endast översiktligt.

Intervjupersonerna berättar att det framför allt är inom ramen för sex- och samlevnadsundervisning och samhällsorienterande ämnen som lärare tagit upp hbtqi-perspektivet. Många intervjupersoner belyser att hbtqi-perspektiv inte varit tillräckligt integrerade i undervisningen som helhet. Till exempel beskriver en tjej att hbtqi-frågor varit begränsade i grundskolan.

”

Alltså, på SO så lyfte man ju kanske någon gång när man pratade om etik och moral eller något liknande. Jag tror man gör det i åttan, så tror jag att man lyfte lite så här, eller när man jobbar med mänskliga rättigheter och liknande, men det blir liksom aldrig några ingående diskussioner om vad hbtqia+-personer faktiskt utsätts för och hur man kan visa stöd och liknande. Samma sätt i NO, biologi, sex och samlevnad, så är det ju ett kriterium att man ska prata om hbtq. Det enda vi gick in på med det, det var typ en lektion, då var det typ så här: "Det här står hbtq för." Och typ: "Det här betyder trans." Och: "Så här länge var det olagligt att vara bög, så här ... sedan räknades det som en mentalsjukdom. Sedan fick man gifta sig det här året och sedan så fick man börja adoptera det här året." Typ en sådan [tidslinje] och sedan var det det.

Tjej, cisperson, bisexuell, 15 år

En annan person beskriver också att det inte funnits ett integrerat hbtqi-perspektiv i undervisningen.

”

Nej, jag skulle säga att det kändes även där som att det var, så här: "Nu är det ett ämne som vi pratar om här, och kanske här" [...] det kändes som att lärarna inte riktigt var inne i det tänket, att liksom integrera ... alltså om man tittar på hur de använder språket och så, för det är ju väldigt mycket språket som spelar roll, liksom. Så, nej, jag upplever inte att det någonsin har varit integrerat, att den som har undervisat har haft det [i åtanke] samtidigt, utan det har alltid varit från det cisheteronormativa perspektivet. Och sedan så, så här, tillägg ibland, att: "Åh, men det kan finnas två mammor", typ. Och det är det mesta aktivistiska som har kommit från, liksom, min utbildning, känns det som.

Agender, transperson, queer, 21 år

Intervjupersonen beskriver att lärarna inte var insatta i hbtqi-frågor och att det därför inte heller blev en bra integrering av hbtqi-perspektivet i undervisningen. Förutom att undervisningen i det här fallet blir bristfällig uteblir den bekräftelse den unga hbtqi-personen hade fått om hbtqi-perspektivet hanterats kunnigt och integrerat. Det har betydelse att unga hbtqi-personer blir bekräftade i undervisningen (se Lundberg m.fl., 2021; Brömdal m.fl., 2017).

Att informationen i skolan om hbtqi är bristfällig, otillräcklig, eller rent av saknas får konsekvenser för alla unga. Dels får unga som grupp inte kunskap om hbtqi-frågor om man inte erbjuder sådan information på annat håll, till exempel på ungdomsmottagning eller i fritidsverksamhet eller själv söker upp den, och det har betydelse att det finns information från flera håll (se även Formby &

Donovan, 2020; Narushima m.fl., 2020). Dels får hbtqi-elever inte tillgång till information som är viktig för det egna identitetsskapandet, för att förstå sig själv och få möjlighet att känna tillhörighet och gemenskap med andra hbtqi-personer. Det finns flera exempel i intervjuerna på att unga saknar nödvändig information för att förstå sig själva som hbtqi-personer, information som det, enligt läroplanen, ingår i skolans uppdrag att ge. Bristen på information kan på olika sätt få negativa följder för unga hbtqi-personer både på kort och längre sikt. Några av intervjupersonerna beskriver hur det faktum att de inte alls får information om hbtqi-frågor medför att de kan känna sig ensamma och sakna samhörighet med andra.

Jag började fundera väldigt tidigt, redan som 10-, 11-åring och i samband med det, så hade man inte fått någon undervisning i skolan om just de här ämnena. Så vid det tillfället, så var man väldigt ... man kände sig väldigt särbehandlad av sig själv, att man kände ... man tillhör inte någon grupp, man känner sig väldigt annorlunda, man kände ingen samhörighet med någon annan. Och i och med att man inte visste någonting, så blev man ju väldigt fundersam och tänkte: "Ja, men jag är ensam om det här." Så det slutade ju med att jag grubblade väldigt mycket just av de här anledningarna, så det föranledde att jag gick in i en väldigt djup depressionen under tre, fyra års tid. Men det var först ... ja, vad kan jag ha varit? 14 år gammal som jag faktiskt började få insikt att ... om just min sexuella läggning, så det tog ju ändå väl ... fyra år. Under de här fyra [åren], så hade vi heller inte någon undervisning eller någonting i skolan, och samtidigt så hade jag en väldigt stor frånvaro från skolan just på grund av mitt mående, så jag missade [...] halva årskurs sex, hela sjuan och hela åttan.

Kille, cisperson, gay, 21 år

I citatet framgår att intervjupersonen gör en direkt koppling mellan bristen på undervisning om hbtqi-frågor och den djupa depression som ledde till att personen var frånvarande från skolan under en del av mellanstadiet och merparten av högstadiet. Personen blev också mobbad under sin högstadietid. Andra intervjupersoner beskriver att lärare visserligen tagit upp hbtqi-frågor, men att informationen varit alltför begränsad för att vara relevant för dem.

Intervjupersoner säger att det skulle kunna förbättra situationen för hbtqi-personer i skolan om skolan bidrog till att normalisera en mångfald i fråga om sexuella läggningar, könsidentiteter och könsuttryck. Det finns ett behov av att diskutera och utveckla kultur och normer i skolan (se även Kjaran & Kristinsdóttir, 2015; McBride, 2021; Santos m.fl., 2018). Det kan leda till att det blir enklare att vara öppen hbtqi-person i skolan, men också till att elever inte tvingas "komma ut" för att hbtqi-ämnet ska synliggöras eller behandlas mer nyanserat.

Att det är viktigt att hbtqi-frågor synliggörs i skolan är uppenbart utifrån intervjupersonernas berättelser och redovisat kunskapsunderlag. Det är också

tydligt att även små insatser räcker långt, i exemplen ovan hade det varit betydelsefullt att få tillgång till fler hbtqi-begrepp och att få veta vart man kan vända sig som transperson för att få stöd. Det rör sig om grundläggande information som det inte krävs några stora eller genomgripande insatser för att skolan ska kunna erbjuda. Synliggörande och inkludering av hbtqi-personers behov och rättigheter, till exempel genom normkritisk skolundervisning, är en hälsofrämjande faktor. Att få information som är tillgänglig, korrekt och relevant, och att få ord för att beskriva sin könsidentitet, sin sexualitet eller sina relations- och sexpraktiker, är andra sådana faktorer.

Att synliggöra hbtqi-personer genom skolundervisningen är inte detsamma som att synliggöra enskilda elever som bryter mot normer för kön och sexualitet. Det handlar om att synliggöra levnadsvillkoren för en grupp. Trots det finns det exempel på att skolan tagit in hbtqi-perspektiv i undervisningen först när någon kommit ut, att skolan agerat reaktivt i stället för proaktivt. Det finns också en risk att detta sker på ett utpekande sätt. Ett exempel på detta kommer från en 21-årig kille som kom ut som gay i 13-årsåldern. I undervisningen gjorde skolan honom till ett exempel på hbtq-personers tankar och erfarenheter.

Efter att jag hade kommit ut med min sexuella läggning började skolan agera med att ta upp just undervisning i hbtq. När vi hade de här undervisningarna, så relaterade eller började de fråga direkt till mig: "Vad har du för erfarenheter? Vad har du för tankar?" Med väldigt mycket fokus på mig just då. Ja, [skrattar] så det var också väldigt, vad ska man säga, stämplande på något sätt. Man fick en stämpel och därifrån fick ju [...] hela skolan veta om min sexuella läggning för att ... ja, man hade använt mig som ett undervisnings-exempel eller vad man ska säga.

Kille, cisperson, gay, 21 år

Citatet visar att synliggörande, även om det görs med välvilja och intresse, kan få negativa effekter. Intervjupersonen upplevde att skolan gjorde det till något väldigt stort. Han uppmärksammades mycket för sitt mod, något han i efterhand upplever som onödigt och särbehandlande.

Liknande resultat finns i flera studier. Att vara öppen hbtq-person kan visserligen vara hälsofrämjande men beroende på sammanhanget och yttre förutsättningar kan synlighet också innebära risk för utsatthet (McGlashan & Fitzpatrick, 2017), alltifrån exotisering och sexualisering till våld eller hot om våld (McBride, 2020).

Flera unga efterlyser även en mer normkritisk ansats i undervisningen. I ungas berättelser framgår att lärare gör hbtqi-personer till "de andra", som inte finns i klassrummet där man utgår från att alla är heterosexuella cispersoner.

Så att allting, hela skolupplevelsen, är på något sätt exkluderande också, för att den förutsätter ändå att alla är cishetero, utom på typ, vissa temadagar. [skrattar] Och då är det ändå som att man förutsätter att alla är cishetero, "Men nu ska vi prata om de andra, och förstå att de är lika bra om vi som sitter här som ..."

Ickebinär, transperson, bisexuell, 19 år

Några intervjupersoner menar att skolan skulle kunna göra skillnad genom att använda könsneutrala pronomen eller göra det till en vana att alla presenterar sig med namn och pronomen. En person tycker att skolan borde låta elever "vänja sig vid att använda orden 'partner' och 'hen' när man inte vet något om en persons sexualitet eller pronomen". Flera unga uttrycker också att de önskat att information om hbtqi-frågor introducerats tidigare, och menar att det skulle bidra till normalisering.

Jag skulle vilja att det skulle bli en större del av utbildningen, skolan, och att det ska pratas mer om redan i ung ålder, redan från, säg, förskolan, att man pratade väldigt mycket om det. Och att det pratas om som en möjlighet, inte bara för vissa, utan att det pratas om att: "Så här är det för alla", och att det blir mer ... Ja, att det finns inkludering och det berättas om det och att det tas upp på ett sådant sätt: "Det här är ingenting onormalt."

Kvinna, cisperson, lesbisk, 19 år

En del unga menar att det är viktigt att unga får kunskap tidigt för att skapa en tillåtande kultur där unga känner sig bekväma med att experimentera och inte behöver skämmas över att de är hbtqi-personer. Andra pekar på behovet av att tidigt "vänja barnen [vid] hur det verkligen är i riktiga världen".

Brister i sex- och samlevnadsundervisningen

Det är vanligt att unga berättar att hbtqi-relaterade frågor främst berörts inom ramen för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Det är också flera unga som uttrycker att denna del av undervisningen haft stora brister (se även BO, 2021; Formby & Donovan, 2020; Lundberg m.fl., 2021; Narushima m.fl., 2020). De har upplevt den som hetero- och cisnormativ, och informationen om hbtqi-frågor har varit bristfällig och otillräcklig eller helt saknats.

I flera av intervjuerna går det att utläsa att den information elever fått varit så pass otillräcklig att den varit närmast felaktig eller missvisande, vilket kan få negativa konsekvenser (se även Narushima m.fl., 2020). Ett exempel är följande berättelse om hur homosexualitet i en lärobok för grundskolan framställs som ett "sexuellt avvikande beteende".

I vår biologibok så var det ett kapitel om sexualitet och i det kapitlet så var alla exempel utifrån heterosexualitet, och så vidare. Sedan på sista sidan fanns det [...] jag minns det ganska tydligt för att det var, så här, ganska, jag vet inte, [konstigt]. Det var liksom en bild på två män som öppnar dörren till sitt gemensamma hem, och sedan så stod det: "Homosexuella", typ, och så var det typ två paragrafer. Och sedan under det så stod det: "Andra sexuellt avvikande beteenden." Och då fanns transsexualism med och så var det bara som en liten faktaruta, liksom. Där stod det, så här, en mening om varje grej, och så stod det typ: "Trans", och bara, ja, blandat med typ zoofili och massa olika, liksom, så här. Ja, så det var [i princip] en sida.

Kvinna, intersex, bisexuell, queer, 25–30 år

När hbtqi-perspektiv tagits upp i sex- och samlevnadsundervisningen har lärare, enligt intervjupersonerna, fokuserat på romantiska relationer mellan personer av samma kön, främst homosexualitet, medan när heterosexuella tagits upp har det främst handlat om sex. Ingen av intervjupersonerna berättar att lärare ska ha tagit upp samkönat sex som olika sätt att ha sex på eller hur man kan förebygga överföring av könssjukdomar. Få har fått information om transpersoner och könsidentitet i skolan, något de hade velat ha. Vad gäller intersexfrågor finns det enstaka exempel på att det ska ha tagits upp i undervisningen.

Alla unga har rätt till information om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. För att informationen ska vara användbar behöver den utgå från de sexuella praktiker som unga faktiskt har eller vill ha. Att inte få information till exempel om hur man kan förebygga att könssjukdomar överförs kan få konsekvenser för den egna sexuella hälsan. Eftersom den sexuella hälsan samspelar med både fysisk och psykisk hälsa finns det risk att hälsan som helhet påverkas. Som två personer i en fokusgrupp berättar är information om olikkönat sex kanske inte relevant om man själv är exempelvis homosexuell.

En man beskriver att gymnasieutbildningen, gällande sexualkunskap, hade ett normkritiskt förhållningssätt.

I både högstadiet och gymnasiet så var det väldigt, liksom, identitets- och lägningsneutralt. De använde inte ordet typ, så här, "tjej" och "kille", när de pratade om, könsdelar, utan de använde ordet "fittbärare" och "kukbärare", [skrattar] brukade de säga. Och vi tyckte det var jättekul, men det är också liksom väldigt passande när det kommer till sexualkunskap.

Man, cisperson, gay, 20 år

Unga hbtqi-personer förväntas axla lärarrollen

Flera intervjupersoner berättar att de har känt förväntningar eller press på att själva undervisa lärare och elever. Lärare har uppvisat låg kunskap om hbtqi-frågor och det har varit upp till den berörda eleven att fylla kunskapsluckorna.

I flera ungas berättelser framkommer positiva upplevelser av en lärares vilja att lära. Det kan alltså upplevas som neutralt eller positivt att som elev själv initiera eller vara drivande i samtal om hbtqi-frågor i klassrummet.

Denna upplevelse delas inte av alla. Andra intervjupersoner upplever i stället att det finns en problematisk förväntan att de ska undervisa och utbilda både sina lärare och de andra eleverna i hbtqi-frågor. En intervjuperson som går på gymnasiet beskriver att det finns en okunskap och ”aktiv ignorans” hos både lärare och klasskamrater.

Lärarna vill väl väl, men [saknar ofta kompetens] skulle jag säga. Att det liksom på lektioner har slutat med att de bett mig förklara, i stället för att de själva ska prata om de här frågorna. Och där blir det ju ett väldigt stort problem att man som elev ska förväntas undervisa sin lärare, och bara generellt att man ska ta den rollen [...] alltså, i den relationen, att man ska behöva ta den rollen blir ju väldigt skevt.

Hbtq-person, cisperson, 16 år

En ickebinär transperson som går på folkhögskola har en liknande upplevelse av okunskap hos både elever och lärare.

Jag upplever att det finns väldigt mycket okunskap, och det finns en förväntan att jag ska utbilda. [...] jag märker att om inte jag gör platsen för att ex... alltså för att queera perspektiv, och normkritiska perspektiv ska existera, så gör de inte det. Det är aldrig någon annan som tar initiativet, samtidigt som de är väldigt exalterade av att lära sig nya saker, och uppskattar när jag liksom påpekar om queera, och normkritiska saker.

Agender¹⁶, transperson, queer, 21 år

Personen uttrycker frustration över omgivningens ovilja att själva ta initiativ till att utbilda sig. Samtidigt ser intervjupersonen det som en nödvändighet att utbilda andra, eftersom det uppfattas vara en förutsättning för att skapa ”ett utrymme för att få finnas”.

Det är problematiskt att ansvaret för att skapa ett tryggt rum i utbildningsmiljöer på detta vis landar på enskilda elever. Att elever påtar sig att utbilda andra är även problematiskt eftersom det innebär att ansvar för undervisningen flyttas från lärare till elever. Att lärare lämnar över rollen som utbildare till enskilda elever innebär bland annat att undervisningen inte kan kvalitetssäkras i fråga om innehåll eller pedagogik. Hbtqi-information och undervisning måste grunda sig på korrekt information och förmedlas på ett pedagogiskt sätt, det vill säga precis samma krav som inom vilket annat ämnesområde som helst. MUCF

¹⁶ En person som är agender definierar inte sig själv gällande kön.

har tidigare konstaterat att skolpersonal behöver kompetens inom hbtqi-området (MUCF, 2021d). Det finns också en allvarlig risk att skolan försätter hbtqi-elever i utsatta situationer genom att påföra dem ett utbildningsansvar. Att lärare ber en elev att undervisa, eller att elever själva behöver ta upp ämnet för att det över huvud taget ska finnas med i undervisningen, innebär att elever måste ta plats som synliga hbtqi-personer, med den risk för utsatthet det kan innebära.

Stöd från skolan gör skillnad

Att få stöd från skolan är en viktig faktor för unga hbtqi-personers levnadsvillkor (MUCF, 2021a). Flera intervjupersoner berättar om betydelsefulla möten med skolpersonal. I berättelserna lyfts enskilda lärare eller skolledare som lyssnat på dem och varit lyhörda för deras behov och önskemål.

Vi har en väldigt, väldigt bra rektor som jag trivs väldigt bra med, och han är väldigt duktig på att lyssna på sina elever. [...] om man kommer till honom och pratar med honom om någonting som man anser är problematiskt, som kanske han gjorde förra året när vi kom till honom och berättade om någonting som vi upplevde problematiskt, så sa han: "Oj, det här visst... hade jag aldrig hört talas om." Så han satte sig ner och läste på om det här ämnet och sa att: "Det här ska jag utbilda all min personal i, för det här hade jag inte riktigt koll på och det här tycker jag det var riktigt bra att ni kom med det här." Så att han ser till att verkligen uppdatera sin personal och se till att informera dem, och själv läser på om saker. Så jag tycker det ... Men han försöker hålla sig uppdaterad och vet... Ja, ha information och kunskap. Det tycker jag om väldigt mycket.

Kvinna, cisperson, lesbisk, 19 år

Rektorn är i det här fallet villig att både lyssna och ta in elevernas perspektiv och ta ansvar för sina kunskapsluckor genom att själv läsa på. Eleverna som påtalar problemen förväntas inte vara de som utbildar rektorn. Det är särskilt betydelsefullt att det är just en rektor som bemöter eleverna på detta sätt. Dels har rektorn möjlighet att uppdatera och informera personalen så att all personal har nödvändig kunskap, dels är rektorn den i skolan som har det yttersta ansvaret för antidiskrimineringsarbetet.

I flera fall har intervjupersoner också fått stöd av skolpersonal som själva är hbtqi-personer eller själva är drivande i att ta upp och synliggöra hbtqi-frågor. Det är tydligt i intervjupersonernas berättelser hur betydelsefullt det kan vara att ha en kontakt med personal i skolan där man också möts på ett mer jämlikt och personligt plan, utanför hierarkin vuxen–ung och lärare/annan skolpersonal–elev.

I samband med att jag kom ut med min sexuella läggning, så fick jag väldigt bra respons från min mentor som berättade för mig att han också var homosexuell och är gift med en annan man, så det var liksom där och då som jag fick en bekräftelse att: "Ja, men jag är inte ensam. Det finns andra som mig."

Kille, cisperson, gay, 21 år

Den enskilda, stöttande personalen kan alltså ha mycket stor betydelse för eleven, och bidra till en positiv upplevelse av skoltiden. Samtidigt är stödet i skolan sårbart om inte all personal har åtminstone grundläggande kunskaper om hbtqi-frågor, för om enbart vissa i personalen har sådana kunskaper riskerar stödet att försvinna om dessa slutar på sitt arbete. Och de hbtqi-elever som inte har turen att träffa någon stöttande personal riskerar alltså att bli helt utan stöd från vuxna i skolan.

Skolans system leder till särskild utsatthet för ickebinära och binära transpersoner

I intervjuerna framkommer att skolans miljöer och rutiner skapar flera typer av utmaningar och problem för ickebinära och binära transpersoner. De intervjuade unga lyfter dels utmaningar kopplade till könsuppdelad undervisning och könsuppdelade fysiska miljöer, dels problem kopplade till tekniska och administrativa system.

Könsuppdelade sammanhang skapar utsatthet

En utmaning som lyfts fram i flera intervjuer är könsuppdelade sammanhang. Det handlar dels om gruppindelning efter kön, dels om fysiska miljöer – främst toaletter och omklädningsrum – som är könsuppdelade. Könsuppdelade sammanhang såsom gruppindelning efter kön innebär att lektionerna inte är tillgängliga för alla. För transkillar, transtjejer och ickebinära kan det bli ett hinder för att delta i undervisningen om de blir intvingade i en grupp. Antingen måste unga transpersoner bli öppna med att vara transpersoner, med den utsatthet det kan innebära att behöva "välja grupp", eller så kan någon inte delta i den grupp den vill om den inte "kommer ut" som transperson.

Omklädningsrum och, i viss mån, toaletter är ofta könsuppdelade och ofta saknas könsneutrala alternativ. När så är fallet innebär det att skolan hindrar elever från att byta om respektive gå på toaletten och därmed från att delta i undervisningen. I intervjuerna berättar flera unga att de under skoltiden behövt använda en toalett eller en städskrubb som omklädningsrum. En man lyfter fram konsekvenserna av att det saknas omklädningsrum som transpersoner kan använda.

På första skoldagen fick jag prata igen med idrottsläraren [om] det här med omklädningsrum. [skrattar] Det fanns inga könsneutrala. Jag ville ju inte gå in hos pojkarna, för det var jag inte bekväm med. Och då var det, så här, ja, men typ: "Här finns det ett rum som har två toaletter, välj någon av toaletterna att byta om på", vilket slutade med att jag gick ju knappt på idrotten över huvud taget. Jag fick till slut ett E, så jag är nöjd.

Man, transperson, homosexuell, 21 år

En tjej, som först "kom ut" som ickebinär, berättar om liknande svårigheter med omklädningsrum.

Exempelvis på typ skolidrotten i gymnasiet så hade jag precis kommit ut som ickebinär. Och i början så bytte jag om på toaletten för jag ville inte byta om hos killarna, och jag ville inte göra någon obekvämt så jag ville inte byta om hos tjejerna heller. Och sedan efter ett tag så kände jag att: "Nej, men det går inte längre." Och då så fick jag, ja, men de fixade så jag kunde byta om i en annan lösning, som, ja, men vissa gånger var det i ledarnas omklädningsrum, vilket var okej, förutom när det var någon annan ledare där, någon gammal man, vilket var väldigt obekvämt för mig. Eller, de gånger jag behövde byta om i typ en städskrubba, och lärarna verkade inte tycka att det var konstigt, vilket, ja ... det är sådant man [får] finna sig i lite grann.

Tjej, transperson, 20 år

Att byta om på en toalett, i en skrubba eller i lärares omklädningsrum är exempel på reaktiva, i stället för proaktiva, lösningar. Det är över lag ett problem att skolor ofta agerar reaktivt och erbjuder lösningar först när en elev berättat att hen är transperson i stället för att agera proaktivt genom att som regel utforma utrymmen som tillgängliga. Även om en elev kan byta om i en skrubba, på en toalett eller i ett omklädningsrum för lärare är det för många kränkande att bli hänvisad till ett utrymme som inte är anpassat för ombyte eller som tydligt skiljer ut eleven från klassen eller elevgruppen.

Det är främst transpersoner som möter hinder i könsuppdelade utrymmen men också personer som bryter mot, eller uppfattas bryta mot, normer för sexualitet. Dessa elever kan hamna i utsatta situationer i skolans omklädningsrum och den risken kan göra att de delvis eller helt hindras från att använda utrymmet.

Idrott ingår på schemat i skolans undervisning men det är inte självklart att idrottslektionerna är tillgängliga för alla, särskilt transpersoner. Alla betyg som ingår i gymnasieexamen, förutom det avslutande gymnasiearbetet, räknas med när någon ska söka till högre utbildning. Det innebär att om transpersoner möter så stora hinder för att delta på idrottslektionerna att det är svårt eller inte

möjligt att delta kan snittbetyget påverkas och därmed möjligheterna att söka till eller komma in på en högre utbildning.

Administrativa rutiner skapar problem

I intervjuerna lyfte flera transpersoner och ickebinära utmaningar kopplade till juridiskt kön och administrativa system. Det är i dag inte möjligt att själv ändra sitt juridiska kön innan man är 18 år. För att ändra juridiskt namn behöver den som är under 18 år samtliga vårdnadshavares medgivande. Det innebär att många unga transpersoner får sina slutbetyg från gymnasiet med fel namn och/eller personnummer. Det här problemet riskerar att återkomma om någon behöver bifoga sitt betyg i en ansökan till en utbildning, legitimation eller liknande om den aktuella skolan saknar rutiner för att utfärda nya dokument. Också under själva skolgången skapar skolan hinder för unga transpersoner, i form av krånglig administration och dåligt bemötande vid administrativa problem.

En grej jag märkte mot slutet av gymnasiet när jag hade bytt namn juridiskt, och att de i princip kände att de bara inte orkade [skrattar] handskas med det. Jag liksom gick upp till rektorn någon gång, och sa typ det att: "Ja, mitt så här skolkonto på, ja, Microsoft Teams, och sådana grejer, är fortfarande mitt gamla namn, och jag har juridiskt bytt namn nu. Så jag hade gärna ... om det gick att ändra det till [annat namn]." Hon bara: "Men det borde ... alltså, sådana grejer borde vi ändra med folkbokföringen." Jag bara: "Ja, okej." Och sedan så gjordes det inte. [skrattar] [...] Och där var det ändå en grej av, att det var inte bara att jag gick fram och sa: "Hej, jag heter det här nu", utan det var ju liksom: "Jag har juridiskt bytt till det här", men ändå så tog de inte riktigt tag i det, utan de tänkte att: "Ja, men hon tar ändå studenten i år, vem bryr sig?" Men det var ändå några månader mer när jag behövde handskas med att se mitt gamla namn överallt, varje gång jag öppnade min skoldator. Så jag tycker ändå att det visar på någonting, att fast en skola kanske inte alltid är ... alltså, även när det inte är aktivt transfobiskt, så finns det ändå en känsla ibland av att de inte riktigt bryr sig.

Kvinna, transperson, 19 år

Flera unga berättar liknande historier om svårigheter att få skolan att ändra namn i skolans system, och att ansvaret för att se till att det görs läggs på elever och studenter. Denna typ av administrativa eller strukturella hinder kan betraktas som en form av institutionell makroaggression (se även McBride, 2020).

Sammanfattning av rapporten

Skollagen, läroplanen och diskrimineringslagen ger en tydlig signal om att diskriminering och trakasserier av hbtqi-personer inte är tillåtet. Men trots att lagar och riktlinjer är tydliga lever traditionella normer kvar i skolans värld, vilket skapar utsatthet i skolan för unga hbtqi-personer.

Även välmenande bemötande från skolpersonal kan bidra till minoritetsstress genom att exponera elevers hbtqi-identitet eller göra utsatthet till en fråga om personens eget mod och förmåga att stå upp för sig själv. Det finns positiva exempel på att enskilda lärare och annan skolpersonal stöttar hbtqi-elever, men stödet till unga hbtqi-personer i skolan är till stor del personbundet och därmed sårbart. I intervjuerna med de unga finns exempel på hur skolpersonal tillåter kränkningar, som till exempel debatter om transpersoners psykiska hälsa, och överlåter till de unga själva att sätta stopp för det.

Eftersom det råder skolplikt till och med årskurs nio och gymnasiet är ett krav för högre studier uppstår en utmanande situation för unga hbtqi-personer som känner sig utsatta men är beroende av att fortsätta gå till skolan. För att situationen för unga hbtqi-personer ska förbättras måste läroplanerna efterlevas i högre grad, lärares kunskapsnivå höjas och hbtqi-perspektiv, inklusive samtal om normer, i högre grad bli en integrerad del av undervisningen.

Sammanfattning av resultat från enkäter gällande unga hbtqi-personers utbildning

Vad gäller ungas utbildningsval och avklarad utbildningsnivå visar resultaten från enkäterna inte på några skillnader mellan hbtqi-personer och heterocispersoner. Däremot visar resultaten att unga hbtqi-personer är mindre nöjda med sin skolsituation och sin utbildning i stort, jämfört med unga heterocispersoner.

En relativt stor andel bland unga hbtqi-personer svarar att de inte alltid känner sig trygga i skolan. Flera resultat pekar också på att unga hbtqi-personer är mer utsatta, än unga heterocispersoner, för olika typer av kränkningar som mobbning och utfrysning i skolan. Det gäller kränkningar från såväl andra elever som lärare eller andra vuxna i skolan.

Vissa grupper bland unga hbtqi-personer ser ut att vara särskilt utsatta. Det gäller i synnerhet unga hbtqi-personer med funktionsnedsättning. Myndigheten har tidigare visat att unga med funktionsnedsättning är mer utsatta för till exempel mobbning, även inom gruppen alla unga 16–25 år (MUCE, 2017).

I EU LGBTI Survey II framgår att en majoritet av de unga hbtqi-personerna blivit förlöjligade, retade, förödmjukade eller hotade av skolkamrater eller skolpersonal. Unga med intersexvariation och unga ickebinära uppgav i högre utsträckning än andra hbtqi-personer att de blivit utsatta av skolpersonal eller lärare. Var femte unga hbtqi-person uppgav i studien också att de hade övervägt att lämna skolan på grund av att de är hbtqi-personer. En majoritet har också ofta eller alltid dolt att de är hbtqi-personer i skolan.

Sammanfattning av intervjuer och berättelser gällande unga hbtqi-personers utbildning

Analysen av intervjuerna visar att stereotypa eller traditionella könsnormer lever kvar i intervjupersonernas skolor, med enstaka undantag. Det innebär att nästan alla hbtqi-personer är utsatta i skolan – och även andra, till exempel heterociskillar, som kan uppfattas bryta mot normerna. Diskriminering och trakasserier förekommer framför allt verbalt men även i form av hot och materiell skadegörelse. Allvarigare hot och fysiskt våld förekommer också. Detta skolklimat påverkar de unga hbtqi-personernas mående och i en del fall har det till och med lett till byte av utbildning. Intervjupersonerna berättar också om lärare som är passiva när kränkningar sker, förminska kränkningar eller behandlar hbtqi-personers rättigheter som åsiktsfrågor.

Intervjupersonerna beskriver brister i undervisningen om hbtqi-frågor och de efterfrågar mer. Det är viktigt för unga hbtqi-personer att få undervisning och att denna stämmer med verkligheten. Om de traditionella könsnormerna och effekterna av dem inte kommer upp till samtal i skolan ändras de inte heller och unga hbtqi-personer osynliggörs. Intervjupersonerna vittnar dels om att själva ha tagit initiativ till att berätta om hbtqi-frågor i sin klass, dels om att lärare bett dem göra det. Att någon själv berättar om hbtqi-frågor behöver inte vara negativt men det visar att det brister i kunskap hos lärare och att skolan agerar passivt eller först när någon tar mod till sig och påtalar brister. De intervjuade hbtqi-personerna berättar även om några goda exempel på hbtqi-undervisning, antingen av en enskild lärare med kunskap eller i något fall en hel skola som arbetar strukturerat.

De unga hbtqi-personerna har förväntningar på att skolor ska vara mer aktiva för att förhindra kränkningar. De reflekterar kring vad bristande kunskap hos personalen innebär i praktiken och hur de själva borde agera. De föreslår sådant som skulle kunna bidra till att samhället i högre grad ser på hbtqi-frågor som något ”normalt”, som mer utbildning av skolpersonalen och mer integrering av hbtqi-perspektiv i undervisningen och tidigare under skolgången.

Transpersoner rapporterar om en särskild utsatthet, exempelvis gällande idrottslektioner. Hur ombyte ska ske löses när frågan uppstår och då blir lösningen någon form av kompromiss utifrån hur det ser ut i aktuella lokaler, eller så finns ingen acceptabel lösning och då blir idrottslektionerna otillgängliga. Både forskning och intervjupersoner pekar på att möjliga och relativt enkla lösningar som skulle kunna passa många, även heterocispersoner som önskar avskildhet, finns inom räckhåll. För unga transpersoner som byter namn uppstår även problem med administrativa rutiner som inte tar hänsyn till namnändringen, vilket gör att det gamla namnet dyker upp på dokument och att lärare använder detta.

Lagstiftning som påverkar unga hbtqi-personers förutsättningar till utbildning

Det finns flera lagrum som reglerar olika skolformer. Skollagen (SFS 2010:800) reglerar skolväsendet som omfattar förskola, grundskola, gymnasieskola och varianter på dessa skolformer. Högskoleförordningen (SFS 1993:100) reglerar högskolornas verksamhet, förordning för statsbidrag till folkbildningen (SFS

2015:218) reglerar folkhögskolornas verksamhet och förordning om yrkeshögskolan (SFS 2009:130) reglerar yrkeshögskolornas verksamhet.

Enligt skollagen ska utbildningen främja alla elevers utveckling och lärande och inspirera till en livslång lust att lära. Utbildningen ska också, enligt skollagen, förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. Det är viktigt för unga hbtqi-personer att utbildningen utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero, vilket beskrivs i skollagens kapitel fem medan kapitel sex redogör för hur skolan ska hantera kränkande behandling som inte regleras av diskrimineringslagen.

I högskoleförordningen, förordning för statsbidrag till folkbildningen och förordning om yrkeshögskolan förekommer bara några skrivningar om utbildningsanordnarens ansvar för grundläggande demokratiska värderingar och studenternas situation. I högskoleförordningen står att ”högskolorna ska även ansvara för andra uppgifter av studiesocial karaktär som stöder studenterna i deras studiesituation eller underlättar övergången till arbetslivet samt för att studenterna i övrigt har en god studiemiljö”. Statsbidragen till folkbildningen ska bland annat bidra till att stärka och utveckla demokratin och till den gemensamma värdegrunden; alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen. I yrkeshögskoleförordningen finns ingen skrivning om utbildningsanordnarens ansvar kring värdegrunden.

Diskrimineringslagen (SFS 2008:567) är ytterligare ett lagrum som reglerar skolornas verksamhet. Lagen föreskriver att den som bedriver verksamhet som avses i skollagen eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) inte får diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Om en utbildningsanordnare får kännedom om att någon som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med verksamheten, är utbildningsanordnaren skyldig, enligt lagen, att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier. I förekommande fall ska utbildningsanordnaren vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Skolväsendet regleras även av läroplaner för förskolan (SKOLFS 2018:50), för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37) och för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144).¹⁷ Läroplanerna har likartade skrivningar om ansvaret för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling eller att aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Skolan ska även se till varje enskild elevs behov och utveckling. Skolornas värdegrund, enligt läroplanerna, föreskriver att skolorna arbetar på ett sätt som omfattar mänskliga rättigheter, grundläggande demokratiska värderingar och att främja likabehandling och motverka diskriminering och kränkande behandling. Arbetet för att motverka diskriminering granskas av Diskrimineringsombudsmannen (DO). I en analys av inkomna anmälningar om diskriminering har DO sett mönster som bland annat tyder på att det

¹⁷ Det finns fler läroplaner för varianter av de angivna skolformerna som inte redovisas här.

finns brister i skolornas arbete med anpassning till enskilda elevers individuella behov eller förutsättningar. Analysen visar att utbildningsanordnares arbete med trakasserier brister i många avseenden och att skolpersonalen är centrala aktörer i den upplevda diskrimineringen, genom att de själva trakasserar en elev eller genom att negligera händelser som kan utgöra diskriminering (DO, 2014).

Sedan 1994 ska sex- och samlevnadsundervisningen enligt läroplanen integreras ämnesövergripande i undervisningen. Till en början ansvarade skolans rektor för att detta skedde, nu finns detaljerade skrivningar för olika skolämnen (Skolverket, 2013). Hbtqi-området nämns inte i klartext utan förväntas omfattas av de generella skrivningar som finns för undervisningen. Skolverket fick 2018 i uppdrag att se över läroplanerna för en bättre sex- och samlevnadsundervisning. I aviserade förändringar som ska gälla från 1 juli 2022¹⁸ nämns fortfarande inte hbtqi-frågor eller hbtqi-perspektiv som en del av undervisningen eller som en del av den kunskap som ska förmedlas av skolans personal till eleverna (SKOLFS 2021:5).

Det är Skolinspektionen som granskar undervisningen i skolan. Skolinspektionen konstaterar i en granskningsrapport att det fanns en viss ämnesintegrering av sex- och samlevnadsundervisningen men att sex och samlevnad inte kopplas till skolans värdegrundsarbete (Skolinspektionen, 2018). I samma granskning framkom att det fanns stora brister i undervisningen om normer och hbtq-frågor.

¹⁸I samband med läroplansändringarna den 1 juli 2022 kommer sex- och samlevnadsundervisningen byta namn till sexualitet, samtycke och relationer.

Referenser

Aerts, S., Dewaele, A., Cox, N., & Van Houtte, M. (2014). Homonegativity in the Technical and Vocational Track: A Survey of Secondary School Students in Flanders. *Journal of LGBT Youth*, 11(4), 364-387. <https://doi.org/10.1080/19361653.2014.910485>

Arbetsmarknadsdepartementet, (2014). *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. <https://regeringen.se/informationsmaterial/2014/01/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck/>

Arbetsmarknadsdepartementet, (2021). *Handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter*. <https://regeringen.se/informationsmaterial/2021/01/handlingsplan-for-hbtqi-personers-lika-rattigheter-och-mojligheter/>

BO (2021). *Erfarenheter från unga transpersoner samt från barn och unga med intersexvariationer*. Stockholm. Barnombudsmannen.

BO (2022). *För en mer trygg och inkluderande skola för unga transpersoner och icke-binära: En delredovisning*. Dnr BO 2021-0177. Stockholm. Barnombudsmannen.

Bottema-Beutel, K., Cuda, J., Kim, S. Y., Crowley, S., & Scanlon D. (2020). High School Experiences and Support Recommendations of Autistic Youth. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(9), 3397-3412. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04261-0>

Bränström, R. (2018). *Hälsa och livsvillkor bland unga hbtq-personer. Vad vet vi och vilka*.

Brömdal, A., Rasmussen, M. L., Sanjakdar, F., Allen, L., & Quinlivan, K. (2017). Intersex Bodies in Sexuality Education: On the Edge of Cultural Difference. I L. Allen, & M. L. Rasmussen (Red.), *The Palgrave Handbook of Sexuality Education*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-40033-8_18

Day, J. K., Ioverno, S., & Russell, S. T. (2019). Safe and supportive schools for LGBT youth: Addressing educational inequities through inclusive policies and practices. *Journal of School Psychology*, 74(6), 29-43. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2019.05.007>

DO (2014). *Delar av mönster – en analys av upplevelser av diskriminering och diskriminerande processer*. Solna. Diskrimineringsombudsmannen.

DO (2022a). *Livsvillkor för personer med intersexvariation ur ett diskrimineringsperspektiv*. Solna. Diskrimineringsombudsmannen.

Ds 2021:13. *Nationell plan för trygghet och studiero*. Utbildningsdepartementet.

Ellis, V., & High, S. (2004). Something more to tell you: gay, lesbian or bisexual young people's experiences of secondary schooling. *British Educational Research Journal*, 30(2), 213-225. <https://doi.org/10.1080/0141192042000195281>

Europeiska kommissionen (2020). *Legal gender recognition in the EU: the journeys of trans people towards full equality*. Luxembourg. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2838/085419>

Ferfolja, T. (2007). Schooling cultures: institutionalizing heteronormativity and heterosexism. *International Journal of Inclusive Education*, 11(2), 147-162. <https://doi.org/10.1080/13603110500296596>

Formby, E. (2017). *A sociological exploration of lived experiences of LGBT people in the UK* (Doctoral thesis). Sheffield Hallam university. Hämtad från <http://shura.shu.ac.uk/20987/>

Formby, E., & Donovan, C. (2020). Sex and relationships education for LGBT+ young people: Lessons from UK youth work. *Sexualities*, 23(7), 1155–1178. <https://doi.org/10.1177/1363460719888432>

Ghattas, D. C. (2019). *Protecting Intersex People in Europe: a Toolkit for Law and Policymakers*. Brussels. ILGA Europe & OII Europe.

Greenspan, S. B., Griffith, C., Hayes, C. R., & Murtagh, E. F. (2019). LGBTQ+ and ally youths' school athletics perspectives: a mixed-method analysis. *Journal of LGBT Youth*, 16(4), 403-434. <https://doi.org/10.1080/19361653.2019.1595988>

Heck, N. C., Flentje, A., & Cochran, B. N. (2013). Offsetting risks: High school gay-straight alliances and lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) youth. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 1(S), 81–90. <https://doi.org/10.1037/2329-0382.1.S.81>

Jones, T., Smith, E., Ward, R., Dixon, J., Hillier, L., & Mitchell, A. (2016). School experiences of transgender and gender diverse students in Australia. *Sex Education*, 16(2), 156-171. <https://doi.org/10.1080/14681811.2015.1080678>

Kjaran, J. I., & Kristinsdóttir, G. (2015). Schooling sexualities and gendered bodies. Experiences of LGBT students in Icelandic upper secondary schools. *International Journal of Inclusive Education*, 19(9), 978-993. <https://doi.org/10.1080/13603116.2015.1019375>

Kroneman, M., Admiraal, W., & Ketelaars, M. (2019). A peer-educator intervention: Attitudes towards LGB in prevocational secondary education in the Netherlands. *Journal of LGBT Youth*, 16(1), 62-82, <https://doi.org/10.1080/19361653.2018.1531101>

McGlashan, H., & Fitzpatrick, K. (2017). LGBTQ youth activism and school: challenging sexuality and gender norms. *Health Education*, 117(5), 485-497. <https://doi.org/10.1108/HE-10-2016-0053>

Merriam-Webster. (u.å.). Microaggression. I Merriam-Webster dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/microaggression> (Hämtad 28 mars 2022)

Narushima, M., Pui-Hing Wong, J., Tai-Wai Li, A., Bhagat, D., Bisignano, A., Po-Lun Fung, K., & Kwong-Lai Poon, M. (2020). Youth perspectives on sexual health education: Voices from the YEP study in Toronto. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 29(1), 32–44. <https://doi.org/10.3138/cjhs.2019-0049>

Newman, P. A., Fantus, S., Woodford, M. R., & Rwigema, M-J. (2017). “Pray That God Will Change You”: The Religious Social Ecology of Bias-Based Bullying Targeting Sexual and Gender Minority Youth – A Qualitative Study of Service Providers and Educators. *Journal of adolescent research*, 33(5), 523–548. <https://doi.org/10.1177/0743558417712013>

Passani, A., & Debicki, M. (2016). Students’ opinions and attitudes toward LGBT persons and rights: Results of a transnational European project. *Journal of LGBT Youth*, 13(1-2), 67-88. <https://doi.org/10.1080/19361653.2015.1087927>

Poteat, V. P., Sinclair, K. O., DiGiovanni, C. D., Koenig, B. W., & Russell, S. T. (2012). Gay–Straight Alliances Are Associated with Student Health: A Multischool Comparison of LGBTQ and Heterosexual Youth. *Journal of research on adolescence*, 23(2), 319–330. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2012.00832.x>

Prop. 2021/22:160. *Skolans arbete med trygghet och studiero*. <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2022/03/prop.-202122160/>

Regeringsbeslut A2020/01666/MRB. *Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att kartlägga och sammanställa kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor*. <https://regeringen.se/>

Roberts, B. (2020). Am I safe here? LGBTQ teens and bullying in schools. *Journal of LGBT Youth*, 17(3), 356-359. <https://doi.org/10.1080/19361653.2019.1631239>

SFS 1993:100 Högskoleförordning (1993:100).

SFS 2008:567 Diskrimineringslag (2008:567).

SFS 2009:130 Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan.

SFS 2010:800 Skollag (2010:800).

SFS 2015:218 Förordning (2015:218) för statsbidrag till folkbildningen.

SKOLFS 2010:37 Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

SKOLFS 2011:144 Förordning om läroplan för gymnasieskolan.

SKOLFS 2018:50 Förordning om läroplan för förskolan.

SKOLFS 2021:5 Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Skolverket (2009). *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier*. Stockholm. Skolverket.

Skolverket (2013). *Sex och samlevnadsundervisning i grundskolans senare år – jämställdhet, sexualitet och relationer i ämnesundervisningen: årskurserna 7-9*. Stockholm. Skolverket.

Skolverket (2019). *Hbtq i skolan – en sammanställning av kunskap (Dnr: 2018:01286)*. Stockholm. Skolverket.

Sörlie, A. (2020). Transgender Children's Right to Non-discrimination in Schools: The Case of Changing-room Facilities. *The International Journal of Children's Rights*, 28(2), 221-242. <https://doi.org/10.1163/15718182-02802001>

Trotter, J. (2009). Ambiguities around Sexuality: An Approach to Understanding Harassment and Bullying of Young People in British Schools. *Journal of LGBT Youth*, 6(1), 7-23. <https://doi.org/10.1080/19361650802377700>

Rapporten *"Jag är inte ensam, det finns andra som jag."* Unga hbtqi-personers levnadsvillkor belyser ungas levnadsvillkor utifrån de tematiska områdena; hälsa, utbildning, arbete ekonomi och bostad, fritid och samhällsengagemang, trygghet och utsatthet samt utsatthet för omvändelseförsök. Den finns att läsa och ladda ner på mucf.se eller genom att skanna koden:

HÄR VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

